

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
UNIVERSITY OF PELLOPONNESE

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ : «ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ: Στοιχεία από
τις χώρες τις Ε.Ε.»**

Επιβλέπων Καθηγητής: Λιαργκόβας Παναγιώτης

Συντάκτρια Εργασίας: Σταθοπούλου Ηλιάννα Α.Μ 40422015021

ΤΡΙΠΟΛΗ 2017

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	6
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ.....	14
ΣΧΕΣΗ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	15
ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ.....	17
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΤΡΕΒΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ 15	24
Ε.Ε. ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	27
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ.....	29
ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΩΝ 28	34
Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΤΟ ΚΡΙΣΙΜΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ: 2017-13	39
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΙ 'ΑΥΤΟΜΑΤΟΣ ΚΟΦΤΗΣ'	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ.....	43
Η ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	44
Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	45
Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΚΑΙ ΕΠΙΡΡΟΗ ΣΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	50
ΣΧΕΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ.....	51
ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ	54
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	55

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	62
--------------------------	-----------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	64
--------------------------	-----------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	66
-------------------------	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ποιό είναι το επιθυμητό μέγεθος για το δημόσιο τομέα, είναι μια από τις παλαιότερες πολιτικές ερωτήσεις που κάθε κυβέρνηση καλείται να απαντήσει. Η ερώτηση αυτή είναι άμεσα συνδεδεμένη με ερωτήσεις του τύπου ποιος είναι ο ρόλος του κράτους, πόσες πρέπει να είναι οι δημόσιες δαπάνες σε σχέση με τη συνολική οικονομία και κατά πόσο το κράτος πρέπει να συμμετέχει άμεσα στις παραγωγικές δραστηριότητες.

Οι Δημόσιες Δαπάνες θεωρούνται αποτελεσματικές όταν επιτυγχάνουν τους στρατηγικούς τους στόχους. Σήμερα, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της διεθνούς οικονομικής κρίσης, μετά από μια δεκαπενταετία και πλέον, από την Ευρωπαϊκή νομισματική ενοποίηση, με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και την δημιουργία του κοινού νομίσματος, τα περισσότερα κράτη μέλη της Ευρωζώνης αντιμετωπίζουν μια έντονη κρίση σχετικά με το δημόσιο χρέος και τα δημόσια ελλείμματα. Παράλληλα, ο παραδοσιακός σχεδιασμός και η υλοποίηση των δημοσίων δαπανών και της κοινωνικής πολιτικής τις τελευταίες δεκαετίες, στα περισσότερα κράτη μέλη, δεν έχουν τα αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα, αυξάνοντας τις ανισότητες στις κοινωνικές ομάδες και τις αποκλίσεις μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών.

Με τη συγκεκριμένη εργασία θα παρουσιαστεί η εξέλιξη των δημοσίων δαπανών, τόσο στο μέγεθός τους όσο και στη σύνθεσή τους, με έμφαση στις χώρες της ΕΕ. Θα εξετάσουμε πως η κρίσιμη περίοδος της οικονομικής ύφεσης τις επηρέασε, αλλά και τη μεγάλη σημασία που έχει τόσο η σύνθεσή τους όσο και η ποιότητά τους στην αποτελεσματική λειτουργία τους και στην επίδραση που έχουν προς την οικονομική ανάπτυξη.

Τέλος, με εμπειρική ανάλυση, μεταξύ των χωρών PIIGS (Πορτογαλία, Ιταλία, Ιρλανδία, Ελλάδα και Ισπανία) για το χρονικό διάστημα 1998-2015, θα εξεταστεί η σχέση που υπάρχει μεταξύ διαφθοράς και σύνθεσης των δημοσίων δαπανών, δηλαδή κατά πόσο μια μεταβολή της σύνθεσης των κρατικών δαπανών επηρεάζει τον δείκτη αντιλαμβανόμενης διαφθοράς. Με άλλα λόγια διερευνείται η σχέση μεταξύ του δείκτη διαφθοράς και του ρυθμού μεταβολής των κρατικών δαπανών για τις χώρες PIIGS,

στηριζόμενοι στη σχετική μελέτη του P. Mauro (1998). Τα σχετικά ευρήματα – τα οποία ταιριάζουν σε σημαντικό βαθμό με εκείνα της μελέτης του P. Mauro – μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η διαφθορά επηρεάζει τη σύνθεση των δημοσίων δαπανών και κυρίως μειώνει τις δαπάνες για την εκπαίδευση, εφόσον στον τομέα αυτόν δεν υπάρχουν πολλά περιθώρια για προσοδοφόρες ευκαιρίες από τους κυβερνητικούς αξιωματούχους.

Τέλος θα παρουσιαστούν αναλυτικά τα βασικά συμπεράσματα της εμπειρικής αυτής ανάλυσης.

Εννοιολογικό Περιεχόμενο

Το κράτος είναι μια ισχυρή συλλογική οντότητα, κύρια επιδίωξη της οποίας είναι η επίτευξη και η διατήρηση της οικονομικής ευημερίας και της κοινωνικής ισορροπίας. Η οικονομική συμπεριφορά του κράτους φαίνεται από τις λειτουργίες τις οποίες αναλαμβάνει και από τον τρόπο με τον οποίο τις εκτελεί, δηλαδή τα μέσα τα οποία επιλέγει. Η οικονομική πλευρά των λειτουργιών του κράτους αποτελεί το περιεχόμενο των δημόσιων οικονομικών.

Οι βασικές οικονομικές λειτουργίες του κράτους είναι οι **(i)** η παροχή ορισμένου θεσμικού πλαισίου **(ii)** η εξασφάλιση οικονομικής σταθερότητας και ανάπτυξης **(iii)** η αναδιανομή του εισοδήματος και **(iv)** η παροχή δημοσίων αγαθών. Αναφορικά με την τελευταία λειτουργία, δηλαδή την παροχή δημοσίων αγαθών, ευνόητο είναι ότι η παροχή αυτή απαιτεί δημόσιες δαπάνες. Αλλά τι είναι οι δημόσιες δαπάνες;

Δημόσιες δαπάνες είναι οι δαπάνες για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών τις οποίες πραγματοποιούν η Κεντρική Κυβέρνηση και η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Οι δημόσιες δαπάνες διακρίνονται σε δαπάνες για:

- Αγαθά και υπηρεσίες, όπου περιλαμβάνουν τη δημόσια κατανάλωση και τις δημόσιες επενδύσεις
- Μεταβιβαστικές πληρωμές, που αποτελούνται από: μεταβιβάσεις εισοδήματος (συντάξεις, κοινωνικές παροχές) και κεφαλαίου (π.χ. δάνεια κ.λ.π.)

Οι μεταβιβαστικές πληρωμές για συντάξεις δεν αποτελούν ευέλικτο μέσο δημοσιονομικής πολιτικής, ενώ τα επιδόματα ανεργίας κ.λ.π., αυξομειώνονται βάσει της ύφεσης ή ανάκαμψης της οικονομίας. Αντίθετα, η χορήγηση δανείων (π.χ. για απόκτηση κατοικίας) ενισχύει την οικονομική δραστηριότητα όπως επίσης και οι εισοδηματικές μεταβιβάσεις προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις (κίνητρα φορολογικά και χρηματοοικονομικά) ενισχύουν σε περιόδους ύφεσης την επενδυτική δραστηριότητα και την απασχόληση.

Η διάρθρωση των δημοσίων δαπανών φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα (1.1)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1

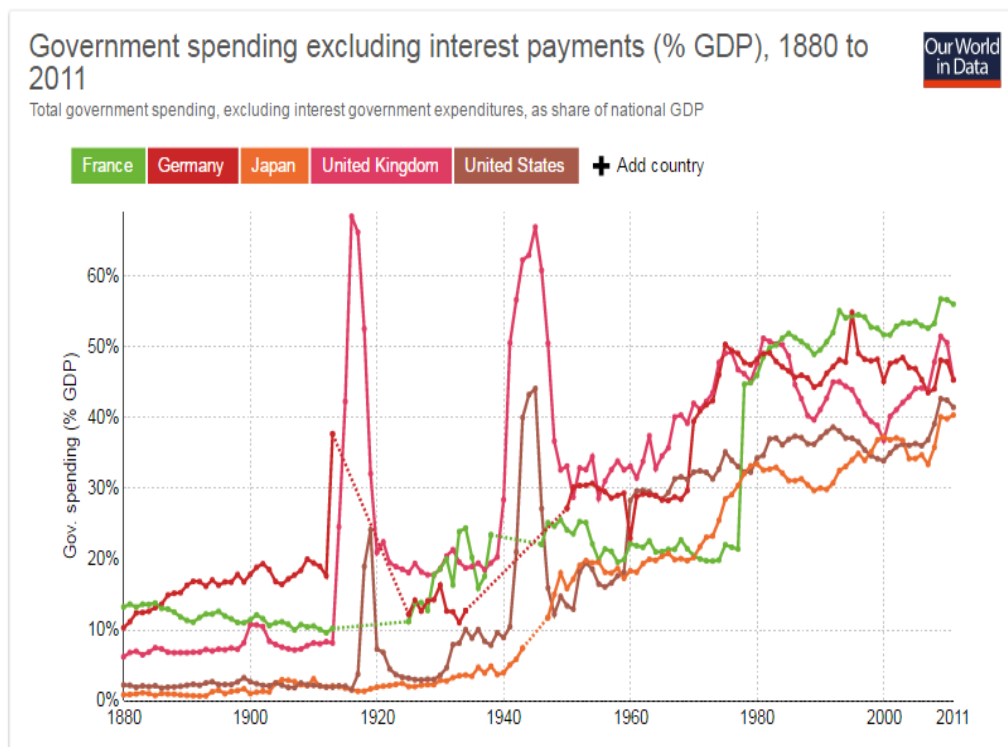

Το σύνολο των δημοσίων δαπανών έχει μεγάλη βαρύτητα στηνοικονομική δραστηριότητα για τρεις κυρίως λόγους. Πρώτον, γιατί επηρεάζει το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης και το επίπεδο παραγωγής του ιδιωτικού τομέα. Δεύτερον, γιατί στις σύγχρονες οικονομίες το κράτος καταλαμβάνει ένα σημαντικό ποσοστό της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας. Τρίτον, γιατί με δεδομένες τις σημαντικές διαφορές μεταξύ των οικονομιών στην οικονομική μεγέθυνση, ένα κύριο ερώτημα είναι η πιθανή (θετική ή αρνητική) επίδραση του κράτους σε αυτές τις διαφορές.

Ιστορικό Υπόβαθρο

Το μέγεθος και η αναλογία των δημοσίων δαπανών δεν είναι διαχρονικά σταθερά. Με βάση τα διαθέσιμα μακροπρόθεσμα στοιχεία, φαίνεται ότι ο ρόλος και το μέγεθος των κυβερνήσεων σε όλο τον κόσμο έχει αλλάξει δραστικά τους τελευταίους αιώνες. Συγκεκριμένα, στις πρώιμες βιομηχανικές χώρες, τα ιστορικά στοιχεία (ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.2) δείχνουν ότι οι δημόσιες δαπάνες αυξήθηκαν αξιοσημείωτα τον 20ο αιώνα, καθώς οι κυβερνήσεις άρχισαν να δαπανούν πόρους για την κοινωνική προστασία, την εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.2

ΠΗΓΗ: IMF Fiscal Affairs Departmental Data (2015)

Τα πρόσφατα στοιχεία για τις δημόσιες δαπάνες, αποκαλύπτουν σημαντική ετερογένεια μεταξύ των χωρών. Σε σχέση με τις χώρες χαμηλού εισοδήματος, οι δημόσιες δαπάνες σε χώρες υψηλού εισοδήματος τείνουν να είναι πολύ μεγαλύτερες (τόσο κατά κεφαλήν όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ) και τείνουν επίσης να επικεντρώνονται περισσότερο στην κοινωνική προστασία. Επίσης, τα πρόσφατα στοιχεία για τις δημόσιες δαπάνες, δείχνουν ότι οι κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο, συχνά βασίζονται στον ιδιωτικό τομέα για την παραγωγή και τη διαχείριση αγαθών και υπηρεσιών. Ειδικότερα, οι συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) έχουν γίνει όλο και πιο δημοφιλείς μηχανισμοί για τη χρηματοδότηση, το σχεδιασμό, την κατασκευή και τη λειτουργία έργων υποδομής από τις κυβερνήσεις. Μόνο για την περίοδο 2005-2010, η συνολική αξία των έργων ΣΔΙΤ στις χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος υπερδιπλασιάστηκε.

Μετρώντας λοιπόν τις δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, διεθνώς παρατηρούμε ότι το 1880 αντιστοιχούσε στο 10,7% του ΑΕΠ, το 1920 στο 19,6%, το 1960 στο 28%, το 1980 στο 41,9% και το 1996 στο 45%.

Το κράτος διογκώθηκε και πήρε τη σημερινή του μορφή μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όταν επικράτησε η Κεϋνσιανή λογική του παρεμβατικού ρόλου του κράτους και της ενίσχυσης του κράτους-πρόνοιας. Μέχρι και τη δεκαετία του 80' το Κεϋνσιανό μοντέλο παρέμεινε κυρίαρχο και κατά συνέπεια θεωρείτο θετικό ο δημόσιος τομέας να είναι μεγάλος, έτσι ώστε να μπορεί να διαχειρίζεται το διπλό στόχο της χαμηλής ανεργίας και της σταθερότητας των τιμών. Νέοι θεσμοί και δημόσιες υπηρεσίες δημιουργήθηκαν και το κράτος συχνά παρενέβαινε άμεσα στην οικονομία μέσω δημοσίων επιχειρήσεων και δημοσίων έργων υποδομής. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίστηκε ως η «χρυσή εποχή» της κρατικής παρεμβατικότητας. Η κριτική στο Κεϋνσιανό μοντέλο δεν άργησε να ενισχυθεί και εκτός από τα οικονομικά επιχειρήματα έδωσε έμφαση στην πιθανότητα αποτυχίας του δημοσίου τομέα, τονίζοντας ότι δεν είναι μόνο οι αγορές που αποτυγχάνουν. Η κρατική αποτυχία, επεσήμαναν, θα μπορούσε να περιλαμβάνει το υψηλό κόστος των κυβερνητικών δραστηριοτήτων με αποτέλεσμα τον υπερβολικό δανεισμό, την αναποτελεσματικότητα της γραφειοκρατίας, τα εγωιστικά κίνητρα των ομάδων πίεσης αλλά και των δημοσίων λειτουργών και άρα την πιθανότητα της διαφθοράς.

Ιστορικά, οι δημόσιες δαπάνες έχουν τάση να αυξάνονται. Αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, από τους οποίους ο κυριότερος είναι συνεχώς ο μεγαλύτερος ρόλος που παίζει το κράτος στην οικονομική ζωή. Η αναλογία των διαφόρων δαπανών εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Η ύπαρξη ενός βέλτιστου όγκου κυβερνητικών δαπανών σε μία οικονομία έχει υπάρξει σημαντικό θέμα θεωρητικών συζητήσεων και εμπειρικών αναλύσεων και ερευνών. Οι έρευνες αυτές, γενικά επικεντρώνονται σε διαφορετικές πτυχές της οικονομίας, πτυχές που θεωρούνται ότι αποτελούν κινητήρια δύναμη για τη κυβέρνηση και προσδιοριστικούς παράγοντες για τη σχέση των κυβερνητικών δαπανών με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ).

Μερικές από τις βασικότερες είναι: ο βαθμός οικονομικής ανάπτυξης (Easterly και Rebelo, 1993), το μέγεθος της χώρας (Alesina και Wacziarg, 1998), η απελευθέρωση του εμπορίου (Rodrik, 1998), η πολιτική οργάνωση (Persson και Tabellini, 1999) και η μεταβλητότητα του επιχειρηματικού κύκλου (Fatas και Mihov, 2001).

Σε αυτό το ευρύ πλαίσιο, η ανάλυση του ρυθμού μεγέθυνσης της κυβέρνησης σε σχέση με το ρυθμό ανάπτυξης αποτελεί το βασικότερο ζήτημα. Συγκεκριμένα, η μακροχρόνια σχέση μεταξύ κυβερνητικών δαπανών

και οικονομικής μεγέθυνσης έχει υπάρξει θέμα έντονης εμπειρικής ανάλυσης. Πρόκειται για ένα ζήτημα που προέρχεται από την κλασική οικονομία, οι εκπρόσωποι της οποίας θεωρούν την αύξηση των κρατικών δαπανών επιζήμια για την οικονομική ανάπτυξη και ισχυρίζονται ότι οι κρατικές δραστηριότητες θα πρέπει να περιορίζονται στο ελάχιστο. Στο πλαίσιο αυτό, ο Adolph Wagner (1893) έχει διατυπώσει το "νόμο της αυξανόμενης επέκτασης του δημόσιου τομέα και ιδιαίτερα των κυβερνητικών δραστηριοτήτων". Δηλαδή: «καθώς μια οικονομία αναπτύσσεται, η δραστηριότητα του δημόσιου τομέα σε σχέση με αυτήν του ιδιωτικού τομέα αυξάνεται». Οι λόγοι για την επέκταση των δραστηριοτήτων της κυβέρνησης περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την παροχή ορισμένων υπηρεσιών όπως η δημόσια διοίκηση, η δικαιοσύνη, η δημόσια ασφάλεια, η εκπαίδευση, η υγειονομική περίθαλψη κ.τ.λ., οι οποίες τείνουν να αυξάνονται με την αύξηση του πληθυσμού και την αστικοποίηση. Ο όρος για αυτήν την εγγενή αύξηση των δημόσιων δαπανών στην οικονομική βιβλιογραφία είναι γνωστός ως ο «Νόμος του Wagner» και υποθέτει όχι μόνο ότι το μέγεθος του δημόσιου τομέα αλλάζει με την οικονομική ανάπτυξη, αλλά και την ύπαρξη αιτιώδους επίδρασης από την οικονομική ανάπτυξη προς την ανάπτυξη του δημόσιου τομέα.

Οι γενικότεροι λόγοι αυτής της συμπεριφοράς του δημόσιου τομέα είναι, καταρχήν η αύξηση των διοικητικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών ασφαλείας, λόγω αύξησης του πληθυσμού και της έντασης της αστικοποίησης, η αύξηση των δαπανών του κοινωνικού κράτους καθώς και η αύξηση των δραστηριοτήτων του δημόσιου για τον έλεγχο των μονοπωλίων.

Η αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ στις μεγάλες βιομηχανικές χώρες της Δυτικής Ευρώπης και της βόρειας Αμερικής και πρόσφατα σε ορισμένες χώρες της Ασίας συνοδεύεται από μία μεγαλύτερη από την αναλογική αύξηση στις κυβερνητικές δαπάνες. Αυτό μπορεί κάλλιστα να θεωρηθεί ως η πιο σημαντική επίδραση στην εξελισσόμενη δομή των προηγμένων οικονομιών. Επηρεάζει την δομή της απασχόλησης, την κατεύθυνση των ιδιωτικών επιχειρήσεων, στην προσπάθεια τους να τηρούν τις κυβερνητικές πολιτικές και να καλύπτουν τις ανάγκες του Δημοσίου, καθώς και τη σύνθεση των προσωπικών εισοδημάτων. Οι κυβερνητικές δαπάνες επίσης ολοένα και περισσότερο εξαρτώνται από τις μεταβιβάσεις και τους φόρους για τη χρηματοδότησή τους.

Διάφορες μελέτες, συμπεριλαμβανομένων αυτών των Velasco (1993), Perotti (1996), και Tornell και Lane (1998), Tornell, (1999) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι θεσμικές επιρροές και η υποκείμενη δομή της εξουσίας μιας οικονομίας αποδίδουν τις υπερβολικές δαπάνες στην παροδική αύξηση των φορολογικών εσόδων. Οι αυξήσεις των δαπανών έχουν επισημανθεί ως το φαινόμενο της «απληστίας» (“voracity”), σύμφωνα με το οποίο ένα θετικό σοκ στο εισόδημα οδηγεί σε περισσότερο από αναλογική αύξηση των δημόσιων δαπανών, ακόμα και αν το σοκ αναμένεται να είναι προσωρινό.

Κάποιες μελέτες έχουν παρουσιάσει αποδείξεις της κυκλικότητας των δημοσίων δαπανών, η οποία έχει ως αποτέλεσμα τη σταθερή αύξηση των κυβερνητικών δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ. Οι Hercowitz και Strawczynski (2004), βρήκαν αποδεικτικά στοιχεία ασύμμετρων δημοσίων δαπανών σε σχέση με τον οικονομικό κύκλο: ενώ οι δημόσιες δαπάνες τείνουν να είναι αντικυκλικές κατά τη διάρκεια της ύφεσης, υψηλά φορολογικά έσοδα κατά τη διάρκεια της οικονομικής ανάκαμψης το κάνουν πολιτικώς δύσκολο για τις κυβερνήσεις να αντισταθούν στην πίεση από ομάδες συμφερόντων έναντι των περικοπών δαπανών. Δεν αποτελεί έκπληξη, ότι οι συγγραφείς διαπίστωσαν ότι η κυκλικότητα των δημοσίων δαπανών είναι ιδιαίτερα υψηλή στην περίπτωση των μεταβιβάσεων και των επιδοτήσεων.

Τα παραπάνω ευρήματα είναι συνεπή με τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν από τους στοιχεία που παρουσιάστηκαν από τους Gavin και Perotti (1997) και με τις βάσεις του θεωρητικού μοντέλου των Talvi και Vegh (2000). Οι οικονομολόγοι έχουν δύο αντίθετες απόψεις όσον αφορά στη φύση της σχέσης μεταξύ δημοσίων δαπανών και οικονομικής ανάπτυξης. Πρώτον, η υπόθεση του Wagner (1883) αναφέρει ότι η μεγέθυνση του εθνικού εισοδήματος προκαλεί την αύξηση των κυβερνητικών δαπανών και υπάρχει μια μακροχρόνια σχέση ισορροπίας μεταξύ τους. Δεύτερον, σύμφωνα με την Κεϋνσιανή στάση, οι κυβερνητικές δαπάνες θεωρούνται μια εξωγενής πολιτική μεταβλητή που προκαλεί μεγέθυνση του εθνικού εισοδήματος.

Αρκετοί οικονομολόγοι προσπάθησαν, μέσα από εμπειρικές μελέτες να ελέγξουν την εγκυρότητα των παραπάνω. Έτσι ο Ansari (1997) ελέγχει τη θεωρία του Keynes σε σχέση με την υπόθεση του Wagner για το πώς οι δημόσιες δαπάνες διαταράσσουν το εθνικό εισόδημα σε τρεις αφρικανικές χώρες. Ο Biswal (1999) ελέγχει την υπόθεση του Wagner, χρησιμοποιώντας αναλυτικά δεδομένα για τις δημόσιες δαπάνες του Καναδά.

Ο Al-Faris (2002) εξετάζει τη μακροχρόνια σχέση μεταξύ των δημοσίων δαπανών και της οικονομικής ανάπτυξης στις χώρες του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου.

Σύμφωνα με το «νόμο του Wagner», η υπόθεση ότι υπάρχει σχέση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και κυβερνητικών δαπανών, υποστηρίζεται από τη θεωρία της ζήτησης, η οποία υποστηρίζει την ενεργό παρέμβαση του κράτους στην οικονομία μέσω των κυβερνητικών δαπανών. Δηλαδή την προσφορά χρήματος, προκειμένου να τονωθεί η ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες και να διασφαλιστεί η οικονομική ανάπτυξη και η σταθερότητα. Ωστόσο, η άποψη αυτή έρχεται σε αντίθεση με τη θεωρία της προσφοράς, σύμφωνα με την οποία οι κυβερνητικές δαπάνες θεωρούνται τροχοπέδη της οικονομικής ανάπτυξης εξαιτίας του πληθωρισμού που αυτές προκαλούν, αν δεν δαπανούνται για τη δημιουργία υποδομών και επενδύσεων (Buchanan and Tullock, 1962).

Σύμφωνα με τους Levitt και Joyce (1987), "ο Νόμος του Wagner" προβλέπει και τάσσεται υπέρ της αύξησης των δημόσιων δαπανών (ως ποσοστού του εθνικού εισοδήματος) για τις κοινωνικές υπηρεσίες και μεταφορές, τις υποδομές, και γενικά ένα ευρύ φάσμα οικονομικών υπηρεσιών. Η αύξηση των κρατικών δαπανών δικαιολογείται από το ρόλο που η κυβέρνηση οφείλει να διαδραματίζει στην κοινωνία. Σύμφωνα με τους Abizadeh και Yousefi (1988), το μέγεθος της κυβέρνησης αυξάνεται ως αποτέλεσμα της βιομηχανοποίησης, με άλλα λόγια, όσο πιο πλούσια γίνεται μια κοινωνία, τόσο περισσότερο η κυβέρνηση δαπανά για την άμβλυση των κοινωνικών και βιομηχανικών πιέσεων.

Ομοίως, ο Stiglitz (1988) υποστηρίζει ότι η κυβέρνηση χρειάζεται χρηματοδότηση λόγω του ρόλου της στην κοινωνία, καθώς εκτελεί πολλά διαφορετικά είδη δραστηριοτήτων σε αυτήν. Πρώτον, η κυβέρνηση παρέχει νομικό και θεσμικό πλαίσιο στο οποίο εταιρίες και ιδιώτες μπορούν να ασκούν οικονομική δραστηριότητα. Αυτό αποτελεί τον πρωταρχικό ρόλο της κυβέρνησης. Χαρακτηρίζεται από την παροχή ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος που θα εγγυάται τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, αντιμονοπωλιακών νόμων και κινήτρων για ανταγωνισμό. Εν συντομία, η παροχή νομικού πλαισίου σημαίνει ότι η κυβέρνηση θα πρέπει να παρέχει συνεχώς πόρους για τη διατήρηση του νόμου και της τάξης. Δεύτερον, η κυβέρνηση έχει την ευθύνη για τη χρηματοδότηση κοινωνικών δραστηριοτήτων και αναγκών, όπως στέγαση, αθλητισμό και αναψυχή, εκπαίδευση και πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας. Για να

εξασφαλιστεί η διατήρησή του του ρόλου, η κυβέρνηση παράγει αγαθά και υπηρεσίες με τον ίδιο τρόπο όπως μία οποιανδήποτε άλλη ιδιωτική εταιρία. Τρίτον, η κυβέρνηση αγοράζει αγαθά και υπηρεσίες, ώστε να διασφαλιστεί η ορθή λειτουργία των διαφόρων οργάνων της, όπως η εθνική άμυνα, η παιδεία, η αστυνομία, η πυροσβεστική προστασία και η διαχείριση του περιβάλλοντος. Τέλος, η κυβέρνηση έχει την ευθύνη να παρέμβει στην οικονομία, προκειμένου να διορθώσει τις ανισότητες που προκαλούνται από το σύστημα της αγοράς και να αντιμετωπίσει το φαινόμενο της φτώχειας. Για το σκοπό αυτό, η κυβέρνηση μπορεί να αναδιανέμει το εισόδημα και τον πλούτο μέσω των δαπανών του προϋπολογισμού της.

Η κύρια ανησυχία των περισσότερων οικονομολόγων σχετικά με τις κυβερνητικές δαπάνες είναι να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι κρατικές δαπάνες επηρεάζουν την οικονομία. Πολλοί υποστηρίζουν ότι οι κυβερνητικές δαπάνες μπορούν να βοηθήσουν στη βελτίωση του επιπέδου της παραγωγής στην οικονομία. Αυτή η άποψη είναι βασισμένη στην υπόθεση του κεϋνσιανισμού. Στην Κεϋνσιανή άποψη, οι κυβερνητικές δαπάνες θεωρούνται ως ένα εργαλείο που οι φορολογικές αρχές μπορούν να χρησιμοποιούν για να επηρεάσουν την οικονομική δραστηριότητα. Για παράδειγμα, για να διορθώσει τις βραχυπρόθεσμες κυκλικές διακυμάνσεις στις συνολικές δαπάνες, η κυβέρνηση μπορεί να χρησιμοποιήσει τις κρατικές δαπάνες (Singh και Sahni, 1984). Σύμφωνα με τον Ram (1986) οι κρατικές δαπάνες μπορεί να βοηθήσουν στη βελτίωση του επιπέδου των παραγωγικών επενδύσεων, και συνεπώς της οικονομικής ανάπτυξης. Έτσι, οι κρατικές δαπάνες έχουν θετικό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Το μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

Ο ρόλος του κράτους στην οικονομία εκδηλώνεται με πολλές μορφές. Η φορολογία και οι δημόσιες δαπάνες είναι μια μορφή. Βέβαια δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και το σημαντικό ρόλο που παίζουν και οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις του κράτους. Μάλιστα θα μπορούσε να πει κανείς ότι αυτές γίνονται όλο και πιο περίπλοκες, γεγονός που οφείλεται και στα νέα προϊόντα και τις υπηρεσίες που συνεχώς δημιουργούνται με τη ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη και τη διεθνοποίηση των οικονομικών συναλλαγών.

Το μέγεθος του δημόσιου τομέα αποτελεί μια πηγή συνεχούς αντιπαράθεσης απόψεων για το ρόλο του κράτους στην οικονομία. Κατά μια μάλλον ακραία, αλλά βαθιά ριζωμένη αντίληψη πολλών, ο ρόλος του κράτους πρέπει να είναι ελάχιστος και να περιορίζεται στην παροχή νόμου και τάξης, στη διασφάλιση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, στον εφοδιασμό της κοινωνίας με βασικές υποδομές και δημόσια αγαθά και στη θέσπιση βασικών κανόνων για την οικονομική δραστηριότητα. Κατά μια άλλη, επίσης ακραία άποψη, οι αγορές από τη φύση τους οδηγούν σε αποτυχίες στην αποτελεσματική λειτουργία της οικονομίας και για να λειτουργήσει αποδοτικά ένα σύστημα της αγοράς απαιτούνται ευρείες κρατικές παρεμβάσεις.

Είναι βαθιά η πεποίθηση πολλών, ότι οι οικονομικές επιδόσεις των Η.Π.Α. υπερτερούν εκείνων των χωρών της Ηπειρωτικής Ευρώπης, ιδίως τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, κυρίως εξαιτίας του μικρότερου μεγέθους του κράτους. Ακόμη όμως και για χώρες που είχαν καλές οικονομικές επιδόσεις, όπως οι Σκανδιναβικές χώρες, (Ολλανδία, Βέλγιο, κ.α.), ο μεγάλος δημόσιος τομέας θεωρείται από πολλούς ως πηγή σπατάλης δημόσιου χρήματος, με την έννοια ότι η κοινωνική ευημερία θα ήταν μεγαλύτερη, αν οι άνθρωποι είχαν τη δυνατότητα να δαπανήσουν οι ίδιοι μεγάλο μέρος του εισοδήματός τους, αντί να το πληρώνουν σε φόρους, οι οποίοι είναι συνέπεια των υψηλότερων κρατικών δαπανών.

Το πιο σύνηθες μέτρο μεγέθους του δημόσιου τομέα, τουλάχιστο σε ότι αφορά τις ανεπτυγμένες χώρες, είναι οι δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ και σε μικρότερο βαθμό τα έσοδα του κράτους ως ποσοστό του ΑΕΠ. Μερικές φορές χρησιμοποιούνται κάποιες παραλλαγές αυτών των δεικτών που θεωρούνται ότι εκφράζουν ακριβέστερα την επίδραση του κράτους στην οικονομία. Τέτοιοι δείκτες είναι η

δημόσια κατανάλωση ως ποσοστό του ΑΕΠ, οι δημόσιες επενδύσεις ως ποσοστού του ΑΕΠ και η προστιθέμενη αξία του δημόσιου τομέα, δηλαδή του πόσο το Δημόσιο συμβάλλει στο ΑΕΠ.

Από τα παραπάνω, το βασικό ερώτημα είναι γιατί ο μεγάλος δημόσιος τομέας προκαλεί προβλήματα στις επιδόσεις μιας οικονομίας; Αν και το θέμα είναι ένα από τα πιο πολυσυζητημένα τα τελευταία χρόνια, συνοπτικά, θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε τα διάφορα επιχειρήματα σε τρεις μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη συνδέεται με το γεγονός ότι ο μεγάλος δημόσιος τομέας προκαλεί αύξηση της φορολογίας για χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων του και αυτό δημιουργεί στρεβλώσεις και αναποτελεσματικότητες. Η δεύτερη κατηγορία επιχειρημάτων αναφέρεται στο ότι οι δημόσιες δαπάνες συνδέονται αναπόφευκτα με την αύξηση δραστηριοτήτων του Δημοσίου και στις οποίες η μετρούμενη αύξηση παραγωγικότητας είναι μικρότερη από εκείνη του ιδιωτικού τομέα. Η τρίτη κατηγορία επιχειρημάτων συνδέεται με την άποψη ότι ο δημόσιος τομέας είναι από τη φύση του λιγότερο αποτελεσματικός από τον ιδιωτικό, επειδή στις δραστηριότητες του δεν ισχύουν τα ίδια κίνητρα με εκείνα της αγοράς.

Σχέση μεγέθους και παραγωγικότητας του Δημόσιου Τομέα

Ένα σημαντικό θέμα, είναι εκείνο που συνδέεται με το επιχείρημα ότι ο δημόσιος τομέας είναι από τη φύση του λιγότερο παραγωγικός από τον ιδιωτικό και οι υπηρεσίες που προσφέρει το Δημόσιο μπορούν να παρασχεθούν πιο αποτελεσματικά από τον ιδιωτικό τομέα. Η αποδοχή του επιχειρήματος αυτού συνεπάγεται αυτόματα και την αποδοχή της άποψης για τη μείωση του μεγέθους του κράτους. Μια αξιολόγηση αυτής της άποψης όμως πρέπει, πριν απ' όλα, να αναγνωρίσει την ελλιπή πληροφόρηση που υπάρχει για το θέμα, αφού η μέτρηση των δραστηριοτήτων του Δημοσίου αντιμετωπίζει πολλές δυσκολίες. Μια χώρα που έχει κάνει μεγάλες προσπάθειες σε αυτή την κατεύθυνση είναι το Ηνωμένο Βασίλειο. Παρ' όλα αυτά, σχετική έκθεση (Atkinson (2005)) διαπιστώνει πλήθος προβλημάτων και αδυναμιών με το σημερινό σύστημα μέτρησης της κρατικής δραστηριότητας στη χώρα αυτή. Τα προβλήματα, π.χ. στη μέτρηση της παραγωγικότητας στον τομέα της υγείας είναι τόσο πολλά που ακόμη και στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου υπάρχει πλήθος δεδομένων αλλά και μελετών, δεν υπάρχει σαφής εικόνα των διαφορών μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Οι συγκρίσεις αυτές σκιάζονται και

από το γεγονός ότι σε πολλές περιπτώσεις ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να αποφύγει δύσκολες περιπτώσεις ασθενών, κάτι που δεν μπορεί να κάνει ο δημόσιος τομέας.

Ένας χώρος, στον οποίο μπορούν να γίνουν ευκολότερα αποτιμήσεις παραγωγικότητας, είναι εκείνος του ηλεκτρισμού για τον οποίο έχουμε αξιόπιστα δεδομένα και για μεγάλες σχετικά χρονικές περιόδους. Στο Η.Β. οι εταιρείες ηλεκτρισμού αποκρατικοποιήθηκαν τη δεκαετία του 1990. Όπως έχει δείξει μια σχετικά πρόσφατη μελέτη των O' Mahony and Vecchi (2001), η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας στο Η.Β. ήταν ταχύτερη την περίοδο 1989-97 απ' ό τι στην προηγούμενη περίοδο από το 1960 και μετά. Η αύξηση αυτή ήταν μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της Γαλλίας, όπου όλη σχεδόν η παραγωγή ηλεκτρισμού γινόταν από το Δημόσιο, από τη Γερμανία, όπου η αγορά ήταν ρυθμιζόμενη σε μεγάλο βαθμό από το κράτος και τις ΗΠΑ, όπου οι ρυθμίσεις είχαν χαλαρώσει αρκετά μετά το 1978. Την ίδια όμως περίοδο η συνολική παραγωγικότητα στην παραγωγή ηλεκτρισμού αυξήθηκε πολύ λιγότερο στο Η.Β. απ' ό τι σε άλλες χώρες. Το επίπεδο συνολικής παραγωγικότητας στη Γαλλία ξεπέρασε εκείνο του Η.Β. το 1985 και έφτασε εκείνο των Η.Π.Α το 1997. Αυτό υποδηλώνει ότι η ιδιωτικοποίηση στο Η.Β. είχε ως αποτέλεσμα την υποκατάσταση εργασίας με κεφάλαιο, κάτι που μπορεί να είναι περισσότερο επιθυμητό από μια αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας. Είναι επομένως σαφές ότι τα προβλήματα συγκρίσεων παραγωγικότητας μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα δεν μπορούν να ξεπεραστούν εύκολα. Σε ένα σημείο όμως συμφωνούν οι περισσότεροι αναλυτές και αυτό είναι ότι όταν στους τομείς που συγκρίνονται υπάρχει ανταγωνισμός, τότε ο ιδιωτικός τομέας φαίνεται να υπερτερεί από άποψη παραγωγικότητας του δημόσιου τομέα.

Ένα άλλο σημείο που πρέπει να τονιστεί είναι ότι με τον όρο παραγωγικότητα και επίδοση μιας δημόσιας υπηρεσίας μπορεί να μην εννοούν όλοι το ίδιο ακριβώς πράγμα. Είναι απόλυτα δυνατό οι επιδόσεις μιας υπηρεσίας, όπως τις ερμηνεύουν οι πολιτικοί να διαφέρουν από την παραγωγικότητα της υπηρεσίας, όπως την ορίζουν οι οικονομολόγοι.

Τα τελευταία χρόνια, το θέμα που έχει αποκτήσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, είναι η ποιότητα των δημόσιων οικονομικών τόσο από πλευράς εσόδων όσο και από πλευράς δαπανών. Για τις δαπάνες μάλιστα το θέμα έχει εξεταστεί πολύ αναλυτικά και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Deroose and Kastrop (2008) και Afonso and Alegre (2007)). Η έμφαση δίνεται όχι μόνο στα συνολικά μεγέθη των δαπανών, αλλά και σε θέματα όπως:

- 1.Ο ρόλος των δημοσιονομικών θεσμών στον εντοπισμό και την υλοποίηση προτεραιοτήτων.
- 2.Η ανάλυση και συστηματική παρακολούθηση των τάσεων στη σύνθεση των δημόσιων δαπανών, και
- 3.Στη μέτρηση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των δημόσιων δαπανών.

Οι εμπειρικές μελέτες φαίνεται να επιβεβαιώνουν την άποψη ότι το θεσμικό πλαίσιο, με την εισαγωγή κανόνων για τα όρια δαπανών και την μέτρηση της αποδοτικότητας των δημόσιων δαπανών βοηθούν στην ανακατανομή των πόρων του Προϋπολογισμού στους τομείς εθνικής προτεραιότητας. Επιπλέον, οι μελέτες αυτές δείχνουν γενικά ότι το μικρότερο ποσό δημόσιων δαπανών, ως ποσοστό του ΑΕΠ, συμβάλλει θετικά στην οικονομική μεγέθυνση. Το συνολικό μέγεθος είναι ένας σημαντικός παράγοντας, αλλά σημασία έχει και η σύνθεση των δαπανών. Όπως έχει διαπιστωθεί από αρκετές μελέτες οι καταναλωτικές δαπάνες έχουν μάλλον αρνητική επίπτωση στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ οι επενδυτικές δαπάνες έχουν θετική επίδραση (Barro (1991)). Σε μια εργασία για τις 15 χώρες της Ε.Ε., οι Afonso and González Alegre (2007) δείχνουν ότι οι κατηγορίες δαπανών που έχουν θετική επίδραση στην οικονομική μεγέθυνση οι δημόσιες επενδύσεις φαίνεται να έχουν την πιο σημαντική συμβολή και ιδιαίτερα οι επενδύσεις στην παιδεία και την έρευνα και ανάπτυξη. Οι επενδύσεις σε φυσικό κεφάλαιο φαίνεται να έχουν μικρότερη επίδραση. Από την άλλη πλευρά οι καταναλωτικές δαπάνες παρουσιάζονται να συμβάλλουν αρνητικά στην οικονομική μεγέθυνση, όπως και οι κοινωνικές μεταβιβάσεις, αλλά με μια διευκρίνιση για τις τελευταίες. Αν και το συνολικό μέγεθος των δαπανών αυτών φαίνεται να επιδρά αρνητικά, μια πιο προσεκτική ανάλυση δείχνει ότι αυτές έχουν θετική επίδραση στην παραγωγικότητα της εργασίας.

Μέγεθος του κράτους και μακροοικονομικές επιδόσεις

Μια άλλη διάσταση, είναι εκείνη της σχέσης μεταξύ μεγέθους του δημόσιου τομέα και μακροοικονομικών επιδόσεων. Το τι σημαίνει ακριβώς η σχέση αυτή δεν είναι σαφές. Εμπειρικές εργασίες που έχουν γίνει δεν καταλήγουν σε ξεκάθαρα συμπεράσματα. Σε μια εργασία (Romero-Avila(2006)) με διαστρωματικές χρονολογικές σειρές για 19 χώρες του ΟΟΣΑ, διαπιστώνεται ότι: Βραχυχρόνια, αλλά όχι μακροχρόνια, η γρήγορη οικονομική μεγέθυνση προκαλεί αύξηση των δημόσιων δαπανών και ότι οι αυξημένες δημόσιες

δαπάνες επηρεάζουν αρνητικά τη μεγέθυνση. Σε αντίθεση με παλαιότερα ευρήματα, σε μακροχρόνια περίοδο η εμπλοκή της κυβέρνησης έχει μια μικρή θετική επίπτωση στο επίπεδο του εισοδήματος.

Έχει σημασία πάντως να τονιστεί αυτό που αναφέρουν οι καθηγητές La Porta et.al (1999) σε μια μελέτη τους για την ποιότητα του κράτους «... διαπιστώσαμε με συνέπεια ότι τα κράτη με τις καλύτερες επιδόσεις είναι επίσης και μεγάλα και συλλέγουν περισσότερα φορολογικά έσοδα. Αντίθετα, τα κράτη με κακές επιδόσεις είναι μικρότερα και συλλέγουν λιγότερους φόρους. Αυτό το αποτέλεσμα δεν σημαίνει ότι είναι συχνά επιθυμητό, δηλαδή να επεκτείνεται ο ρόλος του κράτους, αλλά ταυτίζοντας το μεγάλο κράτος με το κακό κράτος μπορεί να είναι εξαιρετικά παραπλανητικό. Το ερώτημα του πως συμβαίνει το καλύτερο κράτος να είναι μεγαλύτερο, ή το αντίθετο, παραμένει θέμα προς διερεύνηση.»

Επίσης, ο Xavier Sala-i-Martin (2001), συμπεραίνει ότι το μέγεθος του κράτους δεν φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο. Εκείνο που έχει σημασία, κατά το Sala-i-Martin είναι η 'ποιότητα του κράτους'. Κυβερνήσεις που προκαλούν μεγάλο πληθωρισμό, στρεβλώσεις στις αγορές συναλλάγματος, μεγάλα ελλείμματα, αναποτελεσματικές γραφειοκρατίες, είναι κυβερνήσεις που ζημιώνουν την οικονομία.

Γενικότερα, η επιστημονική έρευνα δεν έχει κατασταλάξει για το αν το μέγεθος του κράτους επηρεάζει την οικονομική μεγέθυνση προς τη μια κατεύθυνση ή την άλλη. Τα αποτελέσματα των ερευνών δεν καταλήγουν σε ξεκάθαρα συμπεράσματα. Σε μια επισκόπηση εννέα εμπειρικών μελετών που έγιναν από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 μέχρι 1990, από τον Atkinson (1995), τα ευρήματα ήταν ανάμεικτα σχετικά με την επίπτωση του μεγέθους του κράτους στην οικονομική επίδοση. Η επισκόπηση αυτή φωτίζει το πρόβλημα με το να επιχειρήσει να δώσει διαφορετικές ερμηνείες. Είναι πιθανό οι κακές οικονομικές επιδόσεις να οδηγούν μια οικονομία σε αύξηση του κράτους πρόνοιας και όχι το αντίθετο. Χαμηλοί ρυθμοί μεγέθυνσης δεν δημιουργούν απασχόληση με αποτέλεσμα αυξημένη ανεργία και κατά συνέπεια αυξημένες δαπάνες για επιδόματα ανεργίας και άλλες μεταβιβαστικές πληρωμές. Μια εναλλακτική ερμηνεία μπορεί να είναι ότι οι επιτυχημένες χώρες, με υψηλό κατά κεφαλή εισόδημα, μπορούν να αντέξουν ένα πιο γενναίο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Μπορεί ακόμη να εξηγηθεί και από το γεγονός ότι η εκβιομηχάνιση μιας κοινωνίας οδηγεί όχι μόνο σε υψηλότερο επίπεδο διαβίωσης όσο και σε μεγαλύτερη ανάγκη για κοινωνική προστασία. Αν και δεν υπάρχει σαφές συμπέρασμα, οι έρευνες έχουν διαπιστώσει ότι μερικές κατηγορίες δαπανών

ευνοούν την ανάπτυξη. Όπως έχουν διαπιστώσει οι Easterly and Rebelo (1993) οι δημόσιες επενδύσεις σε μεταφορές και επικοινωνίες συμβάλλουν αδιαμφισβήτητα στην ανάπτυξη.

Σε μια άλλη λεπτομερειακή επισκόπηση, ο Lindert (2004) εξετάζει γιατί το κράτος πρόνοιας δεν είχε αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική μεγέθυνση, κάτι που υποστηρίζουν πολλοί οικονομολόγοι. Η διαπίστωση που κάνει είναι ότι οι χώρες με μεγάλο δημόσιο τομέα εφάρμοσαν πολιτικές που ευνοούσαν την οικονομική μεγέθυνση. Από τη μια πλευρά ακολούθησαν φορολογικές πολιτικές που επιβάρυναν πολύ λίγο το κεφάλαιο για να αποφύγουν τη φυγή κεφαλαίων και από την άλλη πλευρά βασίστηκαν για άντληση εσόδων στην έμμεση φορολογία και ιδιαίτερα σε ειδικούς φόρους, όπως στα καύσιμα, ποτά, τσιγάρα, κ.α. Αν και οι φόροι αυτοί είναι αντίστροφα προοδευτικοί θεωρούνται πιο αποτελεσματικοί επειδή στρεβλώνουν πολύ λιγότερο την αποταμίευση και την κατανάλωση διαχρονικά. Ακόμη πιο σημαντικό, οι φόροι αυτοί εισάχθηκαν ως μέρος μιας συλλογικής συμφωνίας ότι τα έσοδα από αυτούς τους φόρους θα χρησιμοποιούνταν για χρηματοδότηση κοινωνικής πολιτικής.

Αν η μια πλευρά της πολιτικής είναι η φορολογία, η ακριβώς άλλη πλευρά του νομίματος είναι οι δημόσιες δαπάνες. Οι χώρες με μεγάλο κράτος πρόνοιας έχουν επενδύσει σε συστήματα δημόσιας υγείας, στην παιδεία και την έρευνα, τα οποία έχουν θετική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη. Προσφέρουν επίσης θετικά κίνητρα στους εργαζόμενους για να εισέλθουν στο εργατικό δυναμικό, με αποτέλεσμα το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό να είναι πολύ υψηλό. Τα επιδόματα και οι εισοδηματικές ενισχύσεις μειώνονται όσο αυξάνει το εισόδημα, ενώ χώρες όπως ο Καναδάς και οι ΗΠΑ έχουν την τάση να επιβάλλουν υψηλούς οριακούς φορολογικούς συντελεστές στα επιπλέον εισοδήματα που λαμβάνουν όσοι παίρνουν επιδόματα από το κράτος.

Από την πιο πάνω παρουσίαση απόψεων και μελετών για την επίδραση του μεγέθους του κράτους στις οικονομικές επιδόσεις μιας χώρας, δεν μπορούμε να καταλήξουμε σε αδιαμφισβήτητα συμπεράσματα. Σίγουρα υπάρχουν μελέτες που διαπιστώνουν ότι το μικρότερο κράτος συνεπάγεται καλύτερες οικονομικές επιδόσεις, όπως και το αντίθετο. Το θέμα όμως είναι αρκετά πολύπλοκο για να μπορεί να βρεθεί μια απλή απάντηση καθώς η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας δεν επηρεάζεται μόνο από τη φορολογία και τις δημόσιες δαπάνες αλλά και από την ύπαρξη και σωστή λειτουργία θεσμών.

Φορολογικές στρεβλώσεις και αναποτελεσματικότητα

Ευνόητο είναι ότι για να καλυφθούν οι δημόσιες δαπάνες απαιτούνται έσοδα, τα οποία και προέρχονται από διάφορες πηγές, όπως είναι οι φόροι, ο δανεισμός, διάφορα έσοδα από επιβολή τελών, έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα, κτλ. Οι κυριότερες πηγές εσόδων είναι οι φόροι και ο δανεισμός. Μια βασική αρχή της οικονομικής θεωρίας είναι ότι όλοι οι φόροι, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, δημιουργούν στρεβλώσεις στην οικονομική δραστηριότητα. Αν οι φορολογικοί συντελεστές π.χ. του εισοδήματος, είναι πολύ υψηλοί τότε είναι τουλάχιστον προφανές ότι τα άτομα θα προτιμήσουν περισσότερη σχολή από κατανάλωση, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με μεγαλύτερο εισόδημα από εργασία. Με απλά λόγια, τα άτομα θα εργαστούν λιγότερο όταν τους δίνεται η δυνατότητα ή μπορεί να επιχειρήσουν την αποφυγή του φόρου με άλλους τρόπους νόμιμους ή μη νόμιμους. Στην πράξη τα πράγματα είναι φυσικά πιο πολύπλοκα. Είναι δυνατό η αύξηση της φορολογίας να οδηγήσει και σε αύξηση της προσφοράς εργασίας. Αν π.χ. η ζήτηση για καταναλωτικά αγαθά έχει μικρή ελαστικότητα ως προς την τιμή και το άτομο δεν μπορεί να μειώσει την κατανάλωση του τότε η υψηλότερη φορολογία μπορεί να οδηγήσει το άτομο σε περισσότερη εργασία για να διατηρήσει το βιοτικό του επίπεδο. Αυτό εξάλλου το υποστηρίζει και η οικονομική θεωρία όταν αναφέρεται στο αποτέλεσμα εισοδήματος και υποκατάστασης. Δύσκολα όμως αμφισβητείται ότι ο φόρος στρεβλώνει τις επιλογές του ατόμου και το οδηγεί σε αλλαγή συμπεριφοράς.

Μια υψηλή φορολογία στο κεφάλαιο, από την άλλη πλευρά, μπορεί να θεωρηθεί ως αντικίνητρο για επενδύσεις. Με την παραγωγή να χαρακτηρίζεται πλέον από μεγάλη κινητικότητα κεφαλαίων, αλλά πλέον και εξειδικευμένης κυρίως εργασίας, φαίνεται εύλογα υποθέσει κανείς, ότι η παραγωγή θα μεταναστεύσει σε χώρες με χαμηλή φορολογία για να μεγιστοποιηθούν οι αποδόσεις στους μετόχους. Αν η υψηλή φορολογία έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της προσφοράς εργασίας και των επενδύσεων, τότε είναι εύκολο να πιστέψει κανείς ότι η χρηματοδότηση υψηλού επιπέδου κρατικών δαπανών, μέσα από υψηλότερη φορολογία, οδηγεί σε μείωση του επιπέδου οικονομικής δραστηριότητας και απασχόλησης.

Με βάση την ίδια επιχειρηματολογία, μπορεί να υποστηριχτεί ότι αν κάποιο άτομο πρέπει να καταβάλλει εισφορές για να έχει σύνταξη όταν αποσυρθεί από την εργασία, τότε το άτομο πρέπει να εργαστεί και από το εισόδημα που κερδίζει να αποταμιεύσει ένα μέρος για τη χρηματοδότηση της σύνταξης του. Αν όμως η σύνταξη στο άτομο καταβάλλεται από πόρους που προέρχονται από τη φορολογία και αυτή συνδέεται πολύ

αδύναμα με τις εισφορές που καταβάλλει το άτομο, τότε η ορθολογική επιλογή του ατόμου είναι να εργάζεται λιγότερο σε σχέση με την περίπτωση που το άτομο αυτοχρηματοδοτεί τη σύνταξη του.

Πέρα όμως από τις παραπάνω απόψεις, υπάρχει και ο αντίλογος που υποστηρίζει ότι το κράτος προσφέρει και χρήσιμες υπηρεσίες οι οποίες βελτιώνουν τη θέση των ατόμων και των επιχειρήσεων. Ένα κράτος με υψηλές δαπάνες, μπορεί να προσφέρει καλές υποδομές, καλά εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό και καλές υπηρεσίες υγείας, παράγοντες που συντελούν στην αύξηση της παραγωγικότητας μιας οικονομίας. Αν και η χρηματοδότηση αυτών των δαπανών απαιτεί υψηλή φορολογία, οι αρνητικές της επιπτώσεις μπορεί και να αντισταθμίζονται από τις θετικές επιδράσεις των υψηλότερων δημόσιων δαπανών. Η άποψη αυτή επομένως υποστηρίζει ότι δεν πρέπει να εξετάζεται μόνο η μια πλευρά της δημοσιονομικής πλευράς, οι φόροι, αλλά και οι δαπάνες και οι επιπτώσεις τους.

Οι πολλές εμπειρικές μελέτες που έχουν γίνει μέχρι τώρα δεν φαίνεται να συμφωνούν στο ποια είναι η επίδραση της φορολογίας στην οικονομική ανάπτυξη. Οι περισσότερες μελέτες φαίνεται να καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η υψηλή φορολογία έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία, αλλά υπάρχουν και αρκετές μελέτες που διαπιστώνουν ότι εκείνο που έχει σημασία δεν είναι τόσο το ύψος των φορολογικών εσόδων μιας χώρας, όσο η διάρθρωση του φορολογικού της συστήματος και φυσικά το πόσο παραγωγικά και αποδοτικά δαπανώνται τα φορολογικά έσοδα.

Μια σειρά από πρόσφατες μελέτες έχει διαπιστώσει ότι υπάρχει, κατ' αρχήν, αρνητική σχέση μεταξύ φορολογίας επιχειρήσεων και οικονομικής δραστηριότητας (Kneller, Bleaney and Gemmell (1999), και Leeland Gordon (2005)). Αν και πολλές χώρες έχουν μειώσει σημαντικά τους φορολογικούς συντελεστές για τα εταιρικά κέρδη, εντούτοις η φορολογία κερδών εξακολουθεί να υφίσταται σε όλες τις χώρες, τουλάχιστον της Ε.Ε. και του ΟΟΣΑ και η ύπαρξη της μπορεί να δικαιολογηθεί για άλλους μη οικονομικούς λόγους. Εκείνο όμως στο οποίο συμφωνούν πολλοί αναλυτές είναι ότι μεγάλη σημασία έχουν τα κίνητρα και τα αντικίνητρα που δημιουργούνται από ένα φορολογικό σύστημα και ότι η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος δεν συνδέεται αναγκαία με το ύψος της μέσης φορολογικής επιβάρυνσης της οικονομίας.

Όπως διαπιστώνει σχετική μελέτη του ΟΟΣΑ (Leibfritz W. et al. 1997), υπάρχει μια σημαντικά αρνητική σχέση μεταξύ του φόρων/ΑΕΠ (ή του λόγου δαπανών/ΑΕΠ) και της

μεγέθυνσης του κατά κεφαλή ΑΕΠ, γεγονός που συνεπάγεται ότι η υψηλή φορολογία μειώνει την οικονομική μεγέθυνση. Επίσης σε αυτή τη μελέτη αναφέρεται ότι η φορολογία επηρεάζει, μέσα από διάφορα κανάλια, την οικονομία (στρεβλώσεις στην αποταμίευση, επένδυση και προσφορά εργασίας). Βάσει αυτής της μελέτης μπορεί να εξηγηθεί η επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ στον ΟΟΣΑ, αλλά και στην Ευρώπη, καθώς σε ορισμένες χώρες η φορολογική επιβάρυνση αυξήθηκε πολύ περισσότερο από το Μ.Ο. του ΟΟΣΑ

Ένα άλλο στοιχείο, το οποίο δεν μπορεί να παραγνωρίσει κανείς, είναι η επίπτωση που μπορεί να έχουν η υψηλή φορολογία και οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις στη διεύρυνση των παραοικονομικών δραστηριοτήτων (F. Schneider (2007)).

Τέλος, μια σαφέστερη εικόνα, μας δίνουν και τα συμπεράσματα μιας διεξοδικής μελέτης που έγινε για λογαριασμό του ΟΟΣΑ (G. Myles (2007)), σχετική με τις επιπτώσεις της φορολογίας στην οικονομική ανάπτυξη, και καταλήγει στα εξής συμπεράσματα:

1. Δεν υπάρχουν εμπειρικές αποδείξεις με βάση τα συνολικά φορολογικά δεδομένα ότι η οικονομική μεγέθυνση επηρεάζεται από τη φορολογία.
2. Υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι η οικονομική μεγέθυνση είναι μεγαλύτερη στις χώρες που η φορολογία εταιρικών κερδών είναι χαμηλότερη.
3. Αυξήσεις στο φόρο εισοδήματος μειώνουν την οικονομική μεγέθυνση, στο βαθμό που αυτές επηρεάζουν την επιχειρηματικότητα.
4. Μια αλλαγή στο μείγμα των φόρων που αυξάνει τη βαρύτητα των φόρων κατανάλωσης, σε σχέση με τους φόρους εισοδήματος, αυξάνει την οικονομική μεγέθυνση.
5. Η απόφαση του να γίνει κάποιος επιχειρηματίας, επηρεάζεται αρνητικά από το επίπεδο και την προοδευτικότητα της φορολογίας.
6. Οι επενδύσεις είναι ευαίσθητες στα φορολογικά κίνητρα.
7. Οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη είναι ευαίσθητες στα φορολογικά κίνητρα.
8. Οι ξένες επενδύσεις είναι ευαίσθητες στα φορολογικά κίνητρα.
9. Οι επιλογές των επιχειρηματιών είναι ευαίσθητες στα φορολογικά κίνητρα.

Πέρα όμως από τις πιο πάνω διαπιστώσεις, που αφορούν τη φορολογική πολιτική καθ' εαυτή, σημαντικό ρόλο παίζει και η λειτουργία της φορολογικής διοίκησης, η απλότητα και σταθερότητα των φορολογικών κανόνων, το διοικητικό κόστος είσπραξης

των φορολογικών εσόδων αλλά και το κόστος συμμόρφωσης των φορολογουμένων στις υποχρεώσεις τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η εξέλιξη των δημοσίων δαπανών στην Ε.Ε. των 15

Η οικονομική θεωρία έχει δύο αντίθετα παραδείγματα. Το ένα υποστηρίζει ότι η κυβέρνηση θα πρέπει να έχει έναν παθητικό ρόλο στην κοινωνική και οικονομική ζωή των πολιτών (Smith), και το άλλο υποστηρίζει τον ενεργητικό ρόλο (Keynes).

Στη μεταπολεμική περίοδο, μετά το 1940, πολλές χώρες και κυρίως χώρες της Ε.Ε. ακολουθώντας το κεϋνσιανό μοντέλο, επέκτειναν τις λειτουργίες τους και την αύξηση των δημοσίων δαπανών. Αυτή η αυξητική τάση των δημοσίων δαπανών έχει καταγραφεί μέχρι το 1990. Βέβαια τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης πέρασαν από διαφορετικά οικονομικά μοντέλα τα οποία κινούνται από τη νεοφιλελεύθερη διαχείριση ως και σε μοντέλα με ισχυρό επίπεδο κυβερνητικής παρέμβασης στις σχέσεις της αγοράς. Μια σαφής ένδειξη αποτελεί το περιεχόμενο των δημοσίων δαπανών, το οποίο δείχνει τη δημοσιονομική, και σε μεγάλο βαθμό την οικονομική πολιτική μιας συγκεκριμένης χώρας, ενώ το επίπεδο και η δομή των επιμέρους κατηγοριών των δημοσίων δαπανών είναι οι βάσεις πάνω στις οποίες μπορούμε να καθορίσουμε τις μακροοικονομικές προτεραιότητες και το επίπεδο του κυβερνητικού παρεμβατισμού.

Οι δημόσιες δαπάνες αποτελούνται από όλες τις δαπάνες που δημιουργούνται από την κυβέρνηση με σκοπό το δημόσιο συμφέρον και την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών. Οι δημόσιες δαπάνες αντιπροσωπεύουν τις κοινωνικές ανάγκες, το μέγεθος του δημόσιου τομέα και τις προτιμήσεις των ψηφοφόρων για τις ανάγκες της κοινωνίας. Γενικά, περιλαμβάνουν δαπάνες για την οικονομική και κοινωνική πολιτική, καθώς και παραδοσιακά διοικητικά καθήκοντα, μαζί με δαπάνες για τη διατήρηση της εσωτερικής τάξης και εξωτερικής άμυνας.

Η αυξητική τάση των δημόσιων δαπανών, στις χώρες της Ε.Ε., που ξεκίνησε περίπου από τις αρχές του 1960 και επικράτησε ως τα τέλη του 1990, παρουσίασε στασιμότητα ή και μείωση στις αρχές του 21ου αιώνα. Αυτό φαίνεται στο Διάγραμμα 3.1 που ακολουθεί

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.1: Total public expenditure as % GDP o EU-15

ΧΩΡΕΣ	ΕΤΟΣ																	
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΒΕΛΓΙΟ	52,1	52,4	51,2	50,4	50,1	49,1	49,1	49,8	51,0	49,2	51,9	48,5	48,2	49,8	53,7	52,6	53,5	55,0
ΔΑΝΙΑ	59,3	58,9	56,7	56,3	55,5	53,7	54,2	54,6	55,1	54,6	52,8	51,6	50,8	51,5	58,1	57,7	57,7	59,4
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	54,9	49,1	48,2	48,0	48,2	45,1	47,6	47,9	48,5	47,1	46,9	45,3	43,5	44,1	48,3	47,9	45,2	44,7
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	40,9	39,2	36,8	34,7	34,2	31,1	33,2	33,5	33,2	33,7	33,9	34,5	36,7	42,8	48,1	65,5	47,1	42,6
ΕΛΛΑΔΑ	51,3	49,4	50,2	49,6	49,8	46,7	45,4	45,1	44,7	45,5	44,6	45,4	47,5	50,6	54,0	51,4	52,0	53,7
ΙΣΠΑΝΙΑ	44,5	43,2	41,6	41,1	39,9	39,2	38,7	38,9	38,4	38,9	38,4	38,4	39,2	41,4	46,2	46,3	45,7	47,7
ΓΑΛΛΙΑ	54,4	54,5	54,2	52,8	52,6	51,7	51,7	52,9	53,4	53,3	53,6	53,0	52,6	53,3	56,8	56,6	55,9	56,6
ΙΤΑΛΙΑ	52,2	52,2	50,0	48,9	47,9	45,9	47,7	47,1	48,1	47,5	47,9	48,5	47,6	48,6	51,9	50,4	49,8	50,6
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	39,7	41,1	40,7	41,1	39,2	37,6	38,1	41,5	41,8	42,6	41,5	38,6	36,3	39,1	45,2	43,5	42,6	44,3
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	56,4	49,4	47,5	46,7	46,0	44,2	45,4	46,2	47,1	46,1	44,8	45,5	45,3	46,2	51,4	51,3	49,9	50,4
ΑΥΣΤΡΙΑ	56,3	55,9	53,5	53,7	53,4	51,9	51,3	50,7	51,3	53,8	50,0	49,1	48,6	49,3	52,6	52,8	50,8	51,7
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	41,9	42,4	41,6	41,4	41,5	41,6	43,2	43,1	44,7	45,4	46,6	45,2	44,4	44,8	49,8	51,5	49,3	47,4
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	61,5	60,1	56,6	52,9	51,7	48,3	48,0	49,0	50,3	50,2	50,3	49,2	47,4	49,2	56,1	55,8	55,1	56,7
ΣΟΥΗΔΙΑ	64,9	62,9	60,7	58,8	58,1	55,1	54,5	55,6	55,7	54,2	53,9	52,7	51,0	51,7	54,9	52,3	51,5	52,0
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	43,2	41,5	39,8	38,9	38,5	36,4	39,8	40,9	41,8	42,7	43,4	43,6	43,3	47,1	50,8	49,9	48,0	48,1

Source: Eurostat, available at: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_a_exp&lang=en (accessed 30 May 2014)

Το επίπεδο των δημόσιων δαπανών της ΕΕ των 15 κινείται γενικά μεταξύ 40% και 60% του ΑΕΠ. Τα δεδομένα δείχνουν ότι εννέα από τα δεκαπέντε κράτη – μέλη έχουν ένα υψηλότερο επίπεδο των δημοσίων δαπανών στο τέλος της παρατηρούμενης περιόδου σε σχέση με την αρχική 1995. Η μεγαλύτερη αύξηση παρατηρείται στην Πορτογαλία (13,13%), το Λουξεμβούργο (11,60%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (11,34%). Άλλα και χώρες που σημειώνουν χαμηλότερη, ωστόσο όμως, σημαντική αύξηση είναι η Ισπανία κατά 7,19%, το Βέλγιο με 5,56%, η Ελλάδα κατά 4,68%, η Ιρλανδία με 4,15%, η Γαλλία με 4,04%. Μόνο η Δανία είχε ένα μικρό ποσοστό αύξησης (0,16%). Οι χώρες που δείχνουν μείωση των δημοσίων δαπανών σε σχέση με την αρχική περίοδο είναι η Σουηδία (19,88%), η Γερμανία (10,2%), η Ολλανδία (10,64%), η Αυστρία (8,17%), η Φινλανδία (7,8%) και η Ιταλία (3,1%). Την ίδια στιγμή υπάρχει μια αξιοσημείωτη αλλαγή στο εύρος χρόνου μετά την εμφάνιση της κρίσης και μόνο η Πορτογαλία (+ 5,97%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (+ 0,24%) δείχνουν μια αύξηση των δημοσίων δαπανών κατά την περίοδο 1997-2007, σε σχέση με το έτος έναρξης.

Μετά την ύφεση, υπάρχει μια διαταραχή στην αύξηση των συνολικών δημόσιων δαπανών σε όλη την ΕΕ-15, χωρίς εξαίρεση. Σίγουρα, όλες οι χώρες δεν επηρεάστηκαν εξίσου από τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες. Τα δημόσια οικονομικά ορισμένων χωρών ήταν πιο ανθεκτικά σε σύγκριση με άλλες. Η ανάλυση των τάσεων δείχνει μια

μείωση στις δημόσιες δαπάνες από το 1995 έως το 2007. Ωστόσο, η οικονομική κρίση αλλάζει εντελώς τη δυναμική και την εξέλιξη των δημόσιων δαπανών των χωρών της ΕΕ-15. Απολύτως όλες οι χώρες παρουσιάζουν ταχεία και σημαντική αύξηση των δημοσίων δαπανών. Στο παρακάτω Διάγραμμα (3.2) φαίνεται καλύτερα η τάση για τις δημόσιες δαπάνες

Διάγραμμα 3.2 Average constant rates of change of total public expenditure of EU 15 (%)

ΧΩΡΕΣ	ΒΕΛΓΙΟ	ΔΑΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	ΑΥΣΤΡΙΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΦΙΛΑΝΔΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	
ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	1995-2012	0,4	0,1	-1,1	1,1	0,3	0,5	0,3	0,1	0,8	-0,6	-0,5	0,8	-0,4	-1,3	0,7
	1995-2007	-0,6	-1,3	-1,1	-0,8	-0,6	-1,0	-0,3	0,7	-0,7	-1,7	-1,2	0,5	-2,1	-2,0	0,1
	2008-2012	2,7	3,3	0,7	5,5	2,6	4,1	1,5	1,5	4,3	2,3	1,3	1,5	3,8	0,5	2,3

Source: Eurostat, available at: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_a_exp&lang=en (accessed May 30, 2014)

Από τα παραπάνω δεδομένα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι λεγόμενες χώρες PIIGS (Portugal, Italy, Ireland, Greece, Spain), οι οποίες και επλήγησαν περισσότερο από την οικονομική κρίση, είχαν σημαντική αύξηση αλλά και αλλαγή στην τάση των δημοσίων δαπανών. Η κατάρρευση της οικονομίας και των δημοσίων οικονομικών από ένα μεγάλο αριθμό χωρών απαιτούσε μια λύση σε ολόκληρη τη Ε.Ε. Κατά τη λήψη της απόφασης σχετικά με τα μέτρα για την εκτόνωση των συνεπειών της κρίσης σε ένα υπερεθνικό επίπεδο, η Ε.Ε. υιοθέτησε μiasυνδυασμένη προσέγγιση των μέσων δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής. Η οικονομική ανάκαμψη μέσω φορολογικών κινήτρων και την αύξηση της δημόσιας κατανάλωσης είχε αρχικά προταθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το 2008 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε το σχέδιο για την οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση της απασχόλησης μέσω της αύξησης της συνολικής ζήτησης. Το σχέδιο προέβλεπε μέτρα για την ενθάρρυνση της δημόσιας κατανάλωσης και των μέτρων φορολογικών κινήτρων έως 1,5% του ΑΕΠ στο σύνολο της Ε.Ε., υπό την προϋπόθεση, ότι τα κράτη μέλη εξακολουθούν να πληρούν τα κριτήρια που καθορίστηκαν από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Δεδομένου ότι το σχέδιο αυτό σχεδιάστηκε κατά την έναρξη της οικονομικής κρίσης, όταν ήταν δύσκολο να εκτιμηθεί η σοβαρότητάς καθώς και οι συνέπειές της, η Επιτροπή, στη συνέχεια πρότεινε τα παραπάνω μέτρα να ανέλθουν στο 2% του ΑΕΠ κατά το 2009 και σε 2,5% του ΑΕΠ το 2010. Ωστόσο, το επιτευχθέν επίπεδο των φορολογικών κινήτρων, αναφορικά με το σταθμισμένο μέσο όρο της ΕΕ, ήταν λιγότερο από αυτό που είχε προταθεί. Συγκεκριμένα ανήλθε σε συνολικά 0,9% του ΑΕΠ και το 2010 σε 0,5% του ΑΕΠ.

Η κεϋνσιανή προσέγγιση μπορεί ίσως να πυροδοτήσει την οικονομική ανάπτυξη, αλλά επίσης προκαλεί έλλειμμα στον προϋπολογισμό. Η αδυναμία της εξισορρόπησης του προϋπολογισμού προαναγγέλλει μια επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της πιστωτικής φερεγγυότητας και την αύξηση του κόστους δανεισμού. Τα φορολογικά μέτρα παροχής κινήτρων και η αύξηση των δημοσίων δαπανών θα μπορούσε να παρέχεται από χώρες με μεγαλύτερη και πιο σταθερή οικονομία, χώρες που έχουν τα δημόσια οικονομικά σε τάξη, όπως οι σκανδιναβικές χώρες, η Γερμανία, η Αυστρία και η Μπενελούξ. Χώρες όπως η Ιταλία, η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα δεν είχαν τη δυνατότητα αυτή και έτσι οδηγήθηκαν στο να μειώσουν τα επίπεδα των δημοσίων δαπανών τους.

Ε.Ε. και Οικονομική κρίση

Από την αρχή της οικονομικής κρίσης μέχρι σήμερα, χώρες όπως η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Ισπανία έχουν υποστεί μεγάλες οικονομικές δυσκολίες. Όλες αυτές οι χώρες κατέληξαν σε ύφεση και οικονομική παρακμή, καθώς και σε μείωση της εμπιστοσύνης των πιστωτών στην φερεγγυότητά τους. Το κόστος δανεισμού αυξήθηκε, και ιδίως σε χώρες που αντιμετωπίζουν την αδυναμία περαιτέρω δανεισμού, δηλαδή σε περίπτωση πτώχευσης (Ελλάδα).

Για να καταστείλει το χειρότερο σενάριο, η Ε.Ε. το 2010 δημιούργησε την Ευρωπαϊκή Διευκόλυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, η οποία, σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, θα δανείσει χρηματοδοτικούς πόρους προς τα κράτη μέλη της ΟΝΕ τα οποία δεν είναι σε θέση να αντλήσουν κεφάλαια από μόνα τους. Το ύψος του δανεισμού κεφαλαίων προσδιορίστηκε στα 780 δις ευρώ, το οποίο αντιπροσωπεύει μια αποτελεσματική τοποθέτηση. Αυτό όμως αποτέλεσε μια προσωρινή λύση στα τόσο σοβαρά προβλήματα, έτσι το 2012 ιδρύθηκε ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας, ο οποίος τον Ιούνιο του 2013, ανέλαβε το ρόλο του πιστωτή, στη θέση της Ευρωπαϊκής Διευκόλυνσης Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Μέχρι το Σεπτέμβριο του 2013, η Ιρλανδία, η Ελλάδα και η Πορτογαλία έλαβαν ενισχύσεις ύψους σχεδόν 133 δις ευρώ. Συγκεκριμένα, η Ισπανία έλαβε σχεδόν 40 δις ευρώ, με δυνατότητα επιπλέον δανεισμού μέχρι του ποσού των 100 δις ευρώ. Ομοίως, η Κύπρος έλαβε οικονομική βοήθεια, ύψους 9 δις ευρώ.

Η ΟΝΕ, σε αυτή την περίπτωση, θεωρήθηκε ως ένα μεγάλο πλεονέκτημα και ίσως η τελευταία λύση στην αποφυγή της πτώχευσης. Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας θα πρέπει να διασφαλίσει την περαιτέρω ανάκαμψη των κρατών - μελών που έχουν επηρεαστεί από την κρίση και να εξασφαλίσει την εξισορρόπηση του προϋπολογισμού και την τάξη στα δημόσια οικονομικά, μακροπρόθεσμα.

Η κλιμάκωση της κρίσης του 2009, οδήγησε σε διόγκωση του ελλείμματος και στην παραβίαση των κριτηρίων του Μάαστριχτ. Τα κριτήρια, σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, υποχρεώνουν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εφαρμόσουν αποφασιστικά μέτρα, ως προϋπόθεση για την είσοδο στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση και την εισαγωγή του κοινού νομίσματος. Με βάση τη Συνθήκη τα κριτήρια σύγκλισης προσδιορίστηκαν: (α) στο ρυθμό του πληθωρισμού, ο οποίος δεν πρέπει να είναι υψηλότερος από 1,5 ποσοστιαίες μονάδες από το μέσο πληθωρισμό των τριών χωρών με τη καλύτερη απόδοση (β) στα μακροπρόθεσμα επιτόκια, τα οποία δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις δυο ποσοστιαίες μονάδες από το μέσο όρο των τριών χωρών με τη καλύτερη απόδοση, (γ) στις συναλλαγματικές ισοτιμίες και (δ) στα δημόσια οικονομικά, δηλαδή αυτά που σχετίζονται με τη δημοσιονομική πολιτική και τον περιορισμό του δημόσιου χρέους. Δηλαδή ο λόγος του δημόσιου ελλείμματος προς το ΑΕΠ δεν πρέπει να υπερβαίνει το 3%, σε αντίθετη περίπτωση, πρέπει να υπάρχει μια τάση προς μείωση και προσέγγιση του στόχου του 3%. Επίσης ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ δεν πρέπει να ξεπερνά το 60%.

Τα παραπάνω κριτήρια πρέπει να διατηρούνται από τα κράτη – μέλη, συνεχώς. Με αυτή τη λογική δημιουργήθηκε το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1999 και αναθεωρήθηκε το 2005) και βασίζεται στον έλεγχο του προϋπολογισμού των κρατών καθώς και των διαδικασιών του μέλους σε περίπτωση παραβίασης των όρων που ορίζονται στο Σύμφωνο. Ο έλεγχος του προϋπολογισμού βασίζεται στο λεγόμενο σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης και βραχυπρόθεσμης εποπτείας. Το σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης αντιπροσωπεύει σταθεροποιητικά προγράμματα ενός έτους. Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης καθορίζει αυστηρά μέτρα για κράτη - μέλη που δεν είναι σε θέση να διατηρήσουν δημοσιονομική πειθαρχία. Η δημοσιονομική πειθαρχία διέπεται από το γεγονός ότι μετά την είσοδο στην Νομισματική Ένωση και την εισαγωγή του ευρώ, τα κράτη - μέλη χάνουν την ικανότητα να διεκπεραιώσουν ανεξάρτητη νομισματική πολιτική. Οι οικονομικές διαταραχές και η αδυναμία δημοσιονομικής πειθαρχίας των συγκεκριμένων χωρών μπορεί δυνητικά να

επηρεάσει το σύνολο της Ευρωζώνης, και ενδεχομένως να οδηγήσει σε διαταραχές στη συνολική αγορά και στην αστάθεια του ευρώ. Με σκοπό την πρακτική εφαρμογή της δημοσιονομικής πειθαρχίας και της σταθερότητας των δημοσίων οικονομικών, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τις δυσκολίες για την εξασφάλιση της εφαρμογής των μέτρων για την εκτόνωση των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, η ΕΕ ενέκρινε μια σειρά κανονισμών για τη θέσπιση ενός πιο αποτελεσματικού νομικού πλαισίου για την εποπτεία και το συντονισμό των οικονομικών και δημοσιονομικών πολιτικών των κρατών μελών. Η νεοσυσταθείσα ρύθμιση που σχετίζεται με δύο σύνολα κανόνων, που ονομάζονται : «Six-pack» και «Two-pack».

Τα μέτρα «Six-pack» αποτελούνται από πέντε κανονισμούς και μια οδηγία, και αφορούν όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι ένα σύνολο ευρωπαϊκών νομοθετικών μέτρων για τη μεταρρύθμιση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης και για την εισαγωγή μιας νέας μακροοικονομικής εποπτείας. Τα μέτρα «Two-pack» σχετίζονται με τα κράτη μέλη της Νομισματικής Ένωσης. Ουσιαστικά ενισχύουν τη νομική βάση της διαδικασίας του «Ευρωπαϊκού Εξαμήνου» επιτρέποντας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να λάβει έγκαιρα μια σαφέστερη εικόνα για το πώς οι χώρες της Ευρωζώνης εργάζονται για να επιτευχθούν οι δημοσιονομικοί στόχοι που θέτει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα μέτρα αυτά τέθηκαν σε ισχύ τον Δεκέμβριο του 2011.

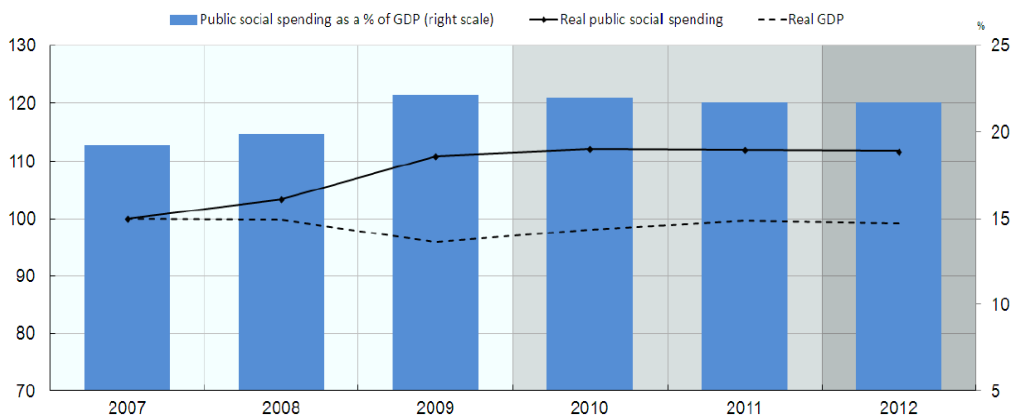
Οικονομική κρίση και Δημόσιες Δαπάνες

Η παγκόσμια οικονομική κρίση είχε σημαντική επίπτωση στο μερίδιο των οικονομικών πόρων που απορροφάται από το κράτος πρόνοιας. Νέα δεδομένα των κοινωνικών δαπανών του ΟΟΣΑ δείχνουν ότι, κατά μέσο όρο στις χώρες του ΟΟΣΑ, οι δημόσιες κοινωνικές δαπάνες ως προς το ΑΕΠ, αυξήθηκαν από περίπου 19% το 2007, σε 22% του ΑΕΠ το 2009/11 και το ίδιο για 2012 και μάλιστα παραμένουν σε υψηλά επίπεδα από τότε.

Διάγραμμα 3.3

1 Across the OECD, social spending-to-GDP ratios increased markedly during the recent economic crisis

Real public social spending and real GDP (Index 100 in 2007) and public social spending in % of GDP (right scale), 2007-2012

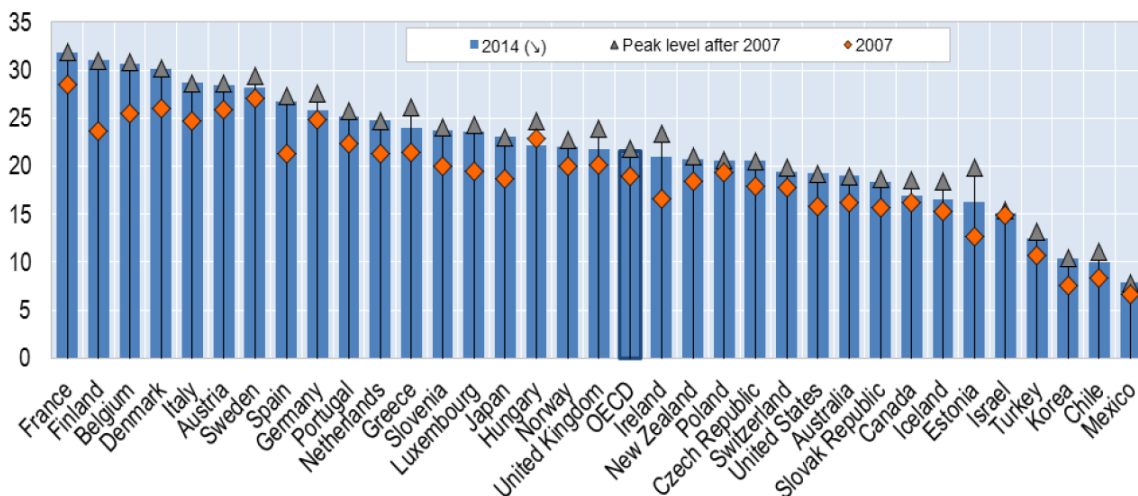

ΠΗΓΗ: www.oecd.org/els/social/expenditure

Διάγραμμα 3.4

1 Public social spending is worth 22% of GDP on average across the OECD

Public social expenditure as a percent of GDP, 2007, peak level after 2007, and 2014

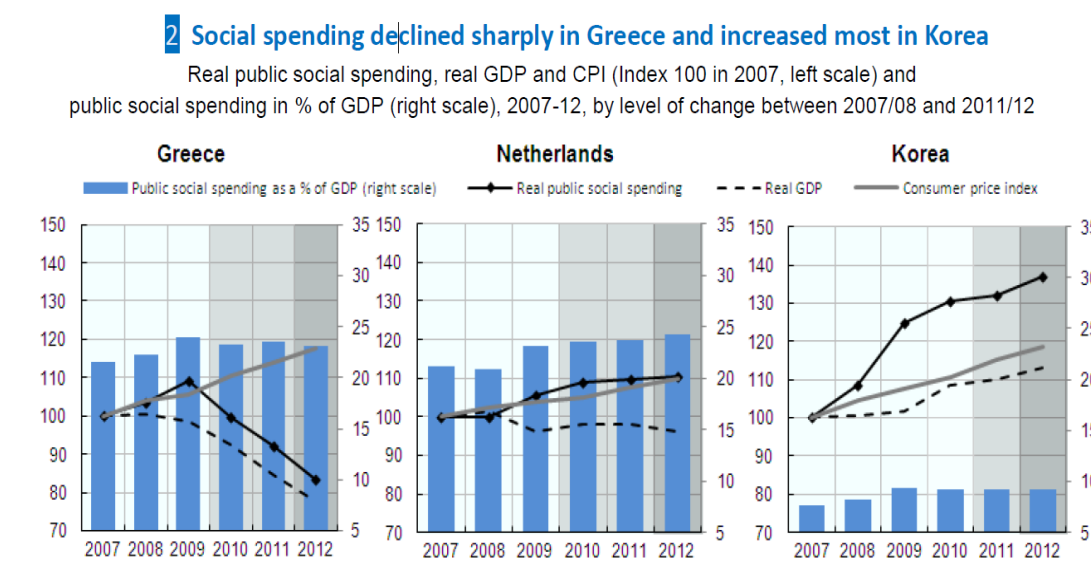
ΠΗΓΗ: www.oecd.org/els/social/expenditure

Σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, οι δαπάνες ως προς το ΑΕΠ, μπορεί να αυξηθούν για δύο λόγους: i) επειδή οι δημόσιες δαπάνες προορίζονται να καλύψουν – αντιμετωπίσουν τη μεγαλύτερη ανάγκη για κοινωνική στήριξη, όπως η ανεργία ή η στέγαση ή / και ii) η αύξηση του ΑΕΠ αναπτύσσεται αργά ή υπάρχουν και μειώσεις του. Τα παραπάνω απεικονίζονται στα Διαγράμματα 3.3 & 3.4, όπου φαίνεται η ύπαρξη

σημαντικής αύξησης στις κοινωνικές δαπάνες, κατά μέσο όρο στις χώρες του ΟΟΣΑ. Πιο συγκεκριμένα, οι κοινωνικές δαπάνες αυξήθηκαν σημαντικά κατά τη διάρκεια του 2008/09, αλλά έχουν σταθεροποιηθεί από τότε. Η οικονομική ανάπτυξη, σε γενικές γραμμές, ακολουθεί την αντίθετη τάση: μειώθηκε από το 2008 στο 2009, παρουσίασε μεγαλύτερη πτώση από το 2009 στο 2010 και σταθεροποιήθηκε στη συνέχεια.

Φυσικά και υπήρξαν μεγάλες διαφορές μεταξύ των χωρών, με κάποιες χώρες να πλήττονται πολύ περισσότερο από την κρίση. Για παράδειγμα, μεταξύ 2007/08 και 2011/12, η μείωση των πραγματικών κοινωνικών δαπανών (και το πραγματικό ΑΕΠ) ήταν μεγαλύτερη στην Ελλάδα, ενώ στην Ολλανδία αυξήθηκε κατά περίπου 10% (που αντανακλά καλύτερα τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ), ενώ στην Κορέα, με 29%, η αύξηση των πραγματικών κοινωνικών δαπανών ήταν μεγαλύτερη (Διάγραμμα 3.5).

Διάγραμμα 3.5

ΠΗΓΗ: www.oecd.org/els/social/expenditure

Οι τάσεις στην αύξηση του ΑΕΠ είναι πιο ποικιλόμορφες από τις τάσεις στις δαπάνες, όπου, περίπου το ένα τρίτο των χωρών, είχαν μέση αύξηση του ΑΕΠ, ενώ σχεδόν τα δύο τρίτα είχαν μέση πραγματική αύξηση των κοινωνικών δαπανών. Σε 26 από τις 32 χώρες του ΟΟΣΑ, οι κοινωνικές δαπάνες ήταν 6% υψηλότερες το 2011/12 σε σχέση με το 2007/08, και σε οκτώ χώρες η αύξηση ξεπέρασε το 16%.

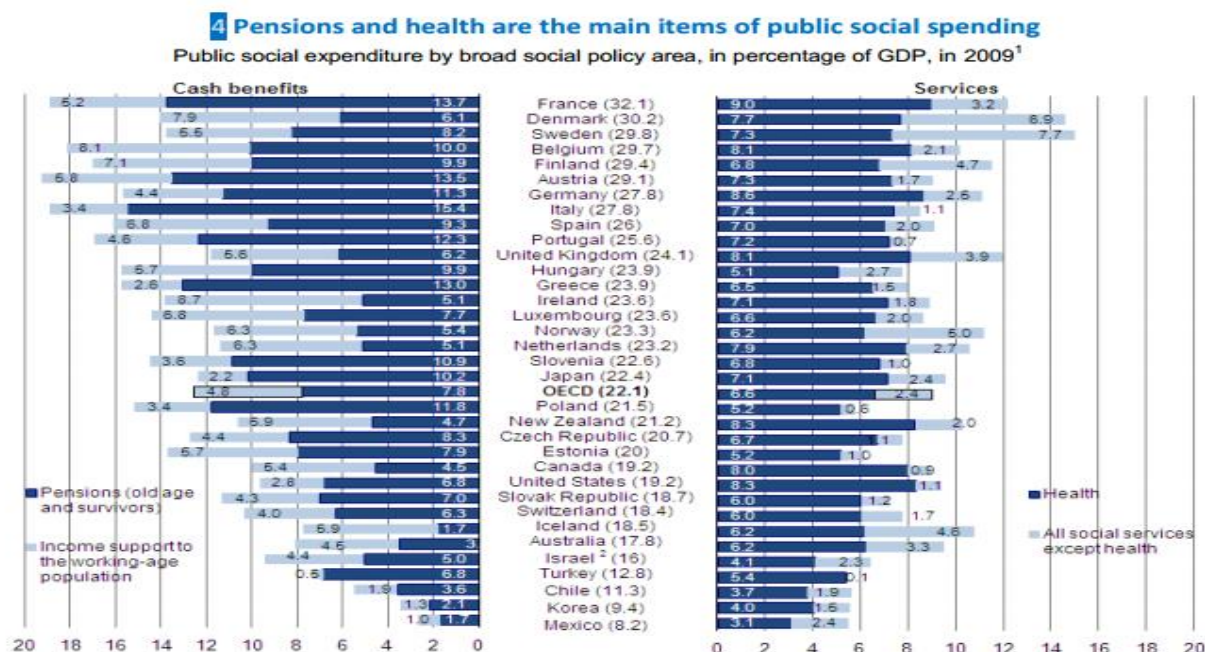
Η κρίση, οδήγησε στην ανεργία όπου το γεγονός αυτό, εκτός των άλλων, επέφερε αύξηση των δαπανών για επιδόματα ανεργίας. Επίσης από το 2009 και μετά, η κρίση,

οδήγησε σε περικοπές παροχών σε χρήμα, σε πολλές χώρες, όπως η Εσθονία, η Ελλάδα, η Ισλανδία και η Ιρλανδία.

Η κρίση, συχνά, παρέχει πρόσθετη ώθηση για την πραγματοποίηση μεταρρυθμίσεων ώστε να εξασφαλιστεί η οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Συγκεκριμένα, πολλές χώρες αύξησαν τα όρια συνταξιοδότησης (συχνά σταδιακά). Οι μεταρρυθμίσεις αυτές είναι βέβαια απίθανο να αποφέρουν άμεσες μειώσεις στις κοινωνικές δαπάνες, αλλά δείχνουν ότι (η κρίση) έχει δώσει περαιτέρω έμφαση στην ανάγκη για μεταρρύθμιση των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας προκειμένου να αντιμετωπίσουν τη γήρανση και την προκύπτουσα δομική ανοδική πίεση στις κοινωνικές δαπάνες.

Επίσης, στο επίπεδο των κοινωνικών παροχών, έμφαση δόθηκε σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας καθώς και σε δαπάνες για τη δημόσια υγεία (Διάγραμμα 3.6). Αλλά υπάρχει μεγάλη διακύμανση μεταξύ των χωρών. Στην Ιταλία, οι δημόσιες δαπάνες για συντάξεις γήρατος αντιπροσώπευαν το 15,4% του ΑΕΠ, σε σύγκριση με το χαμηλό ποσοστό του 1,7% στο Μεξικό.

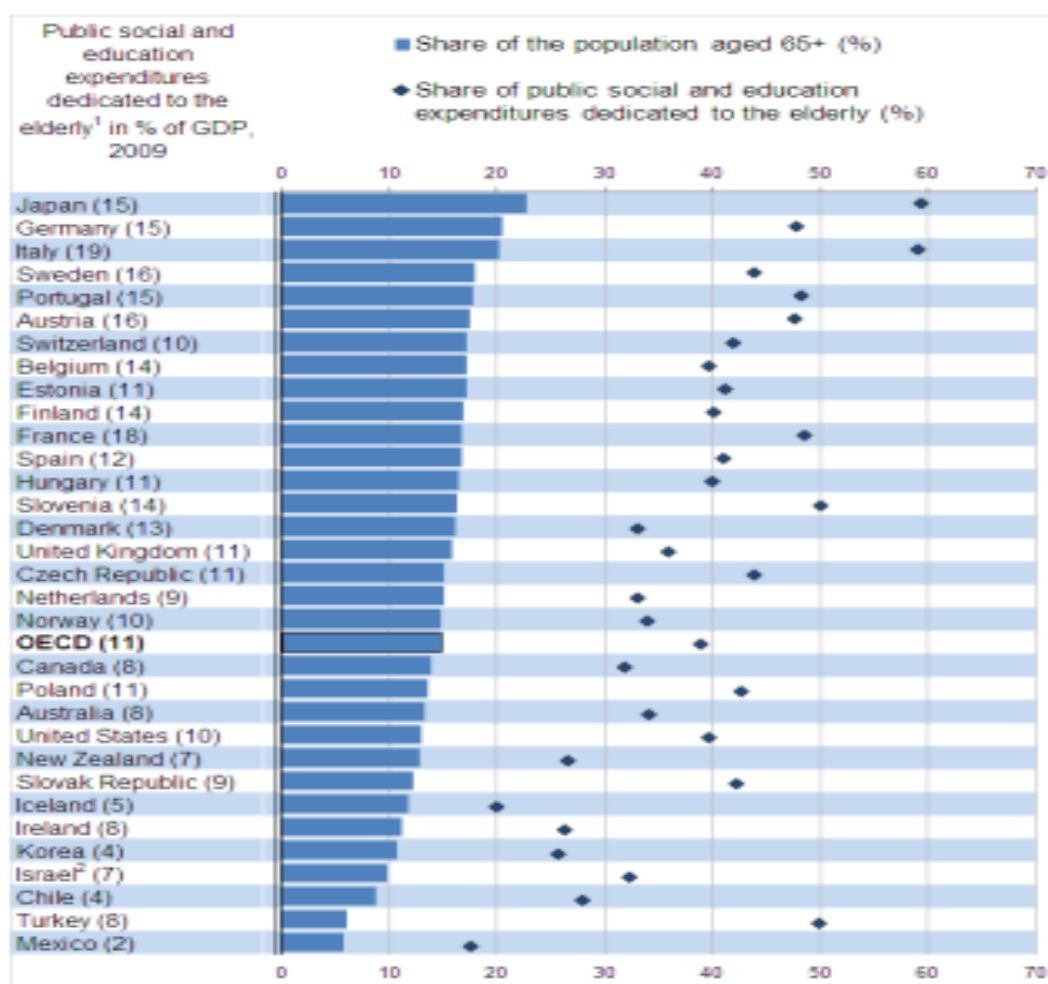
Διάγραμμα 3.6 (ΠΗΓΗ: www.oecd.org/els/social/expenditure)

Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο είναι και η δομή του πληθυσμού, η οποία αποτελεί βασική κινητήρια δύναμη της διάρθρωσης των κοινωνικών δαπανών. Χώρες με νεαρό πληθυσμό είναι πολύ λιγότερο πιθανό να έχουν υψηλότερες αναλογίες κοινωνικών

δαπανών (ως προς το ΑΕΠ), από ό,τι οι χώρες με γερασμένο πληθυσμό, αλλά έχουν ένα μεγαλύτερο μερίδιο δαπανών στην εκπαίδευση. Για παράδειγμα, στο Μεξικό, όπου μόνο το 6% περίπου, του πληθυσμού είναι ηλικίας άνω των 65, οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση (4,8% του ΑΕΠ το 2009) είναι πολύ υψηλότερο από ό,τι οι δημόσιες δαπάνες για τους ηλικιωμένους (συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων, τη μακροχρόνια φροντίδα και υγεία) όπου ανέρχονται στο 2,8% του ΑΕΠ. Στην Ιαπωνία και την Ιταλία, όπου τα άτομα τρίτης ηλικίας αποτελούν περίπου το 20% του πληθυσμού, οι δημόσιες δαπάνες για τους ηλικιωμένους είναι περίπου 60% του συνόλου. Αυτά φαίνονται στο παρακάτω Διάγραμμα 3.7

Διάγραμμα 3.7 (ΠΗΓΗ: www.oecd.org/els/social/expenditure)

Αυτό που πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη, είναι το γεγονός γήρανσης του πληθυσμού, όπου θα αποτελέσει βασική κινητήρια δύναμη στις μελλοντικές αυξήσεις των κοινωνικών δαπανών. Οι προβλέψεις δείχνουν ότι οι δημόσιες δαπάνες για την υγεία και τις υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας σχεδόν θα διπλασιαστούν από 7% το

2009, σε 13% το 2050, κατά μέσο όρο σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ. Ομοίως, και οι συνταξιοδοτικές δαπάνες, με τη διαφορά ότι οι συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις έχουν βελτιώσει την οικονομική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων, μέσω, για παράδειγμα.

Όλα τα παραπάνω πρέπει να ληφθούν υπόψη για τη μελλοντική και αποτελεσματική σύνθεση των δημοσίων δαπανών.

Οι δημόσιες δαπάνες στην Ε.Ε. των 28

Η σημασία του τομέα της γενικής κυβέρνησης στην οικονομία μπορεί να μετρηθεί βάσει των συνολικών εσόδων και δαπανών της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστού του ΑΕΠ. Πρέπει να τονιστεί, ότι το ΑΕΠ συνιστά τον σημαντικότερο μακροοικονομικό δείκτη και απεικονίζει “την αξία της συνολικής δαπάνης για την αγορά τελικών αγαθών και υπηρεσιών κατά τη διάρκεια του έτους”. Οι αναπτυξιακοί ρυθμοί μιας χώρας αποτυπώνονται στο ετήσιο ποσοστό μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) ή ΑΕΠ σε σταθερές τιμές. Η διαχρονική ανοδική του τάση υποδηλώνει ότι η χώρα προοδεύει με ικανοποιητικούς αναπτυξιακούς ρυθμούς, το ποσοστό ανεργίας κυμαίνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, το εξαγωγικό εμπόριο ολοένα και περισσότερο διευρύνεται, οι εισροές ξένων επενδυτικών κεφαλαίων είναι αξιόλογες και τα Δημόσια Οικονομικά βρίσκονται σε εξαιρετη κατάσταση. Όταν το ΑΕΠ μιας χώρας αυξάνεται ταχύτερα από το αντίστοιχο ΑΕΠ άλλων κρατών, συνάγεται ότι η χώρα αυτή κερδίζει πόντους στον πίνακα των ανταγωνιστικότερων οικονομιών της διεθνούς οικονομίας.

Στην Ε.Ε. των 28, τα συνολικά έσοδα της γενικής κυβέρνησης το 2015 ανήλθαν στο 45,0 % του ΑΕΠ (παρουσιάζεται μείωση από 45,2% του ΑΕΠ το 2014), ενώ οι δαπάνες ανήλθαν στο 47,4 % του ΑΕΠ (μείωση από 48,2 το 2014). Στη ζώνη του ευρώ (ΖΕ-19), οι συνολικές δαπάνες της γενικής κυβέρνησης το 2015 ανήλθαν στο 48,6% του ΑΕΠ και τα συνολικά έσοδα στο 46.6% του ΑΕΠ (μείωση από 46,8 % το 2014). Τα στοιχεία αυτά φαίνονται στο Διάγραμμα (3.8) που ακολουθεί

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.8: Εξέλιξη των συνολικών δαπανών και των συνολικών εσόδων, 2005–2015 ως % του ΑΕΠ

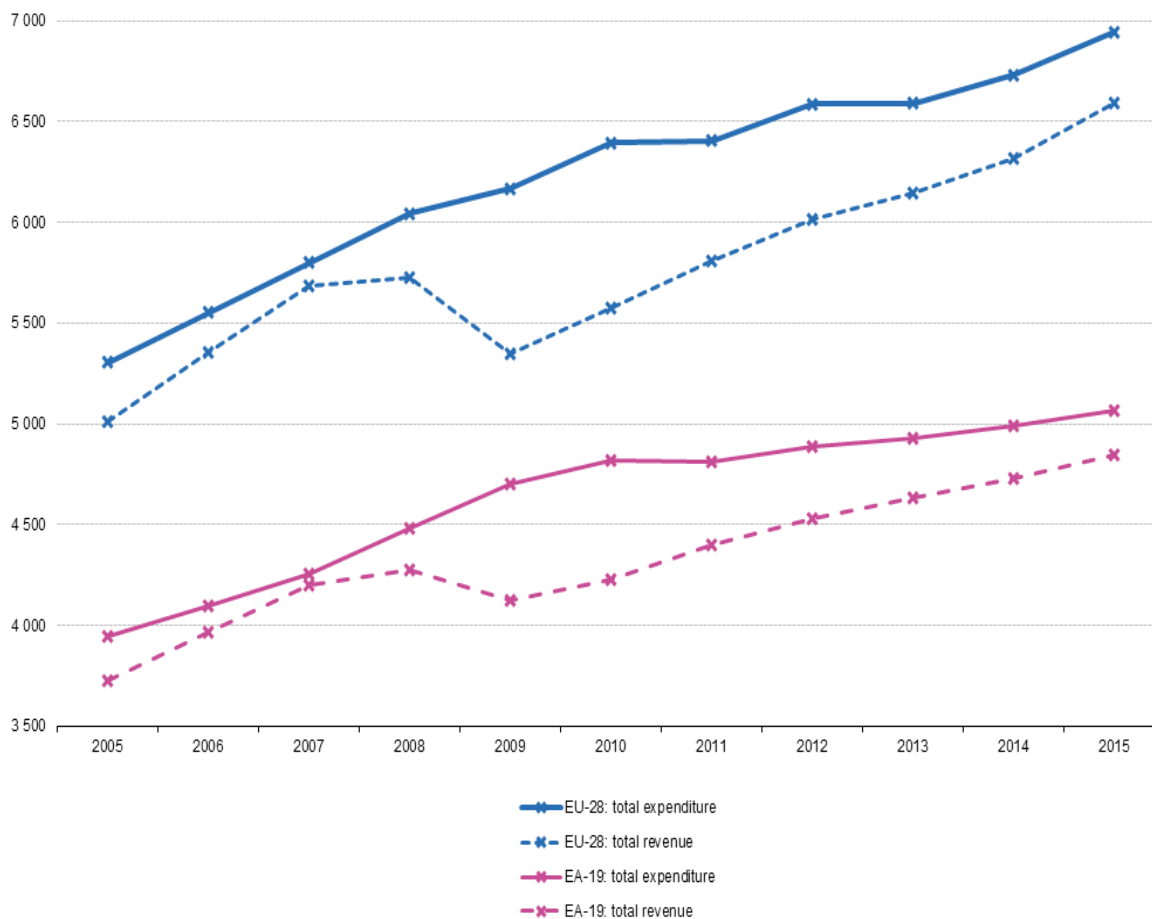

Πηγή: Eurostat ([gov_10a_main](#))

Οι συνολικές δαπάνες της Ε.Ε. των 28 και της ζώνης του ευρώ (ZE-19) ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκαν μεταξύ του 2004 και του 2007 και στη συνέχεια αυξήθηκαν ραγδαία μεταξύ του 2007 και του 2009 για να φτάσουν το 50,3% του ΑΕΠ στην Ε.Ε. των 28 το 2009 και το 50,6% του ΑΕΠ στη ζώνη του ευρώ. Οι συνολικές δαπάνες και στην Ε.Ε. των 28 και στη ζώνη του ευρώ στη συνέχεια μειώθηκαν μεταξύ του 2009 και του 2011, αυξήθηκαν το 2012 και σημείωσαν ελαφρά μείωση το 2015.

Σε απόλυτες τιμές, οι συνολικές δαπάνες της γενικής κυβέρνησης αυξήθηκαν με βραδύ ρυθμό κατά την περίοδο 2005–2015 —τόσο στην Ε.Ε. όσο και στη ζώνη του ευρώ (ZE-19) (εκτός από μια μικρή μείωση στη ζώνη του ευρώ μεταξύ 2010 και 2011). Τα έσοδα αυξήθηκαν με πιο σταθερό ρυθμό καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου 2009–2015, οδηγώντας σε μείωση του ελλείμματος. Ωστόσο, την περίοδο 2009–2015, σημειώθηκε αύξηση στα συνολικά έσοδα της γενικής κυβέρνησης 1244 δις ευρώ σε επίπεδο Ε.Ε. των 28 και 724 δις ευρώ στη ζώνη του ευρώ (ZE-19). Τα στοιχεία αυτά φαίνονται στο Διάγραμμα (3.9) που ακολουθεί

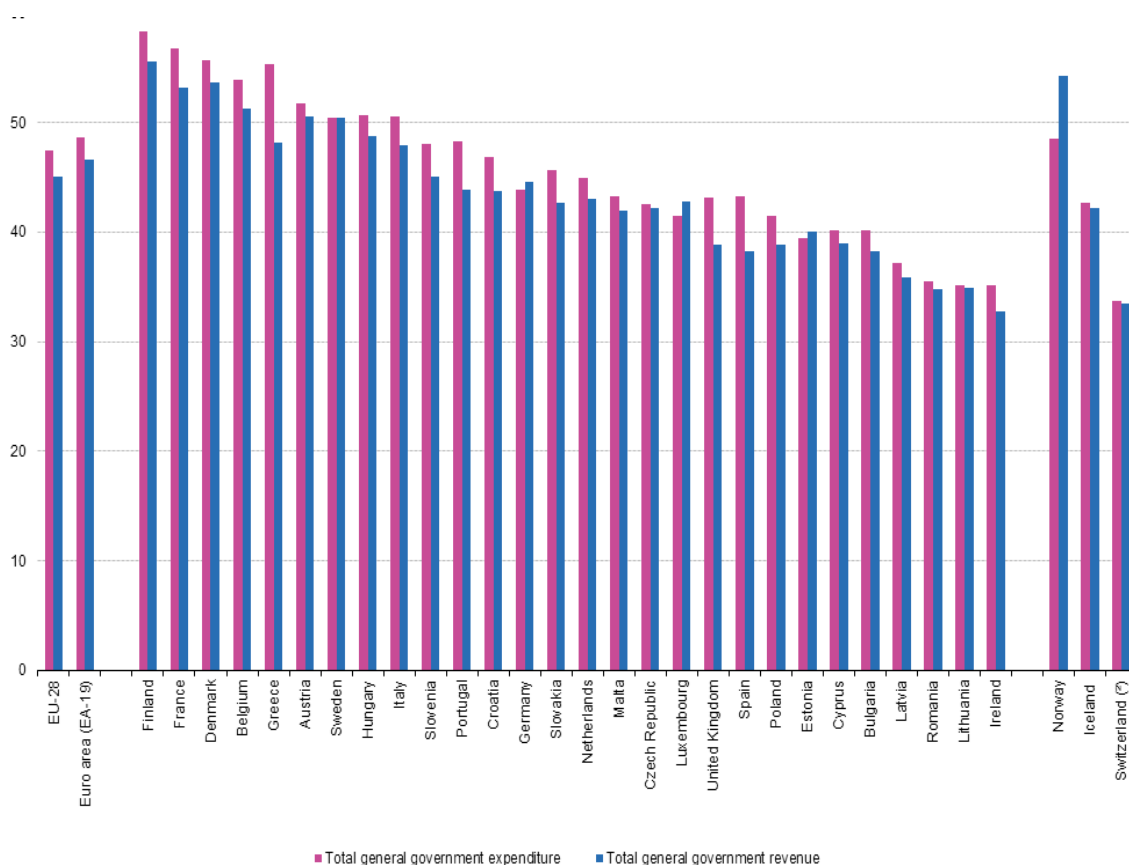
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.9: Εξέλιξη των συνολικών δαπανών και των συνολικών εσόδων, 2010–2013(δισ ευρώ)

Πηγή: Eurostat ([gov_10a_main](#))

Το επίπεδο των δαπανών και των εσόδων της γενικής κυβέρνησης ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε. Το 2015, τα κράτη μέλη της ΕΕ με τα υψηλότερα επίπεδα συνδυασμένων δημόσιων δαπανών και εσόδων ως ποσοστού του ΑΕΠ (άνω του 100%) ήταν η Φινλανδία, η Δανία, η Γαλλία, το Βέλγιο, η Σουηδία η Ελλάδα και η Αυστρία. Η Νορβηγία κατέγραψε δείκτη άνω του 100%. Επτά κράτη μέλη της Ε.Ε. – η Ρουμανία, η Λιθουανία, η Λετονία, η Ιρλανδία, η Βουλγαρία, η Κύπρος και η Εσθονία - ανέφεραν σχετικά χαμηλούς συνδυασμένους λόγους (κάτω του 80% του ΑΕΠ), καθώς και η Ελβετία από τις χώρες ΕΖΕΣ. Τα στοιχεία αυτά φαίνονται στο Διάγραμμα (3.10) που ακολουθεί.

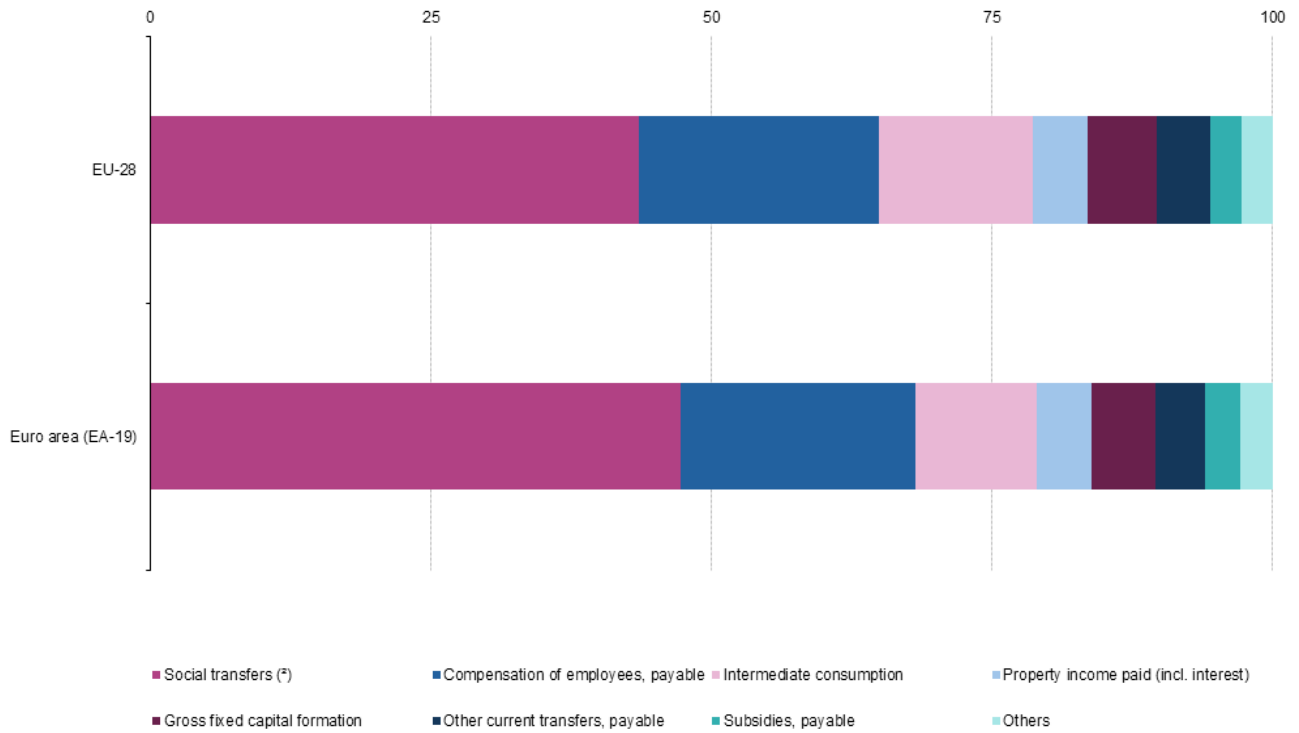
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.10: Έσοδα και δαπάνες του δημοσίου, 2015 ως % του ΑΕΠ

Πηγή: Eurostat ([gov_10a_main](#))

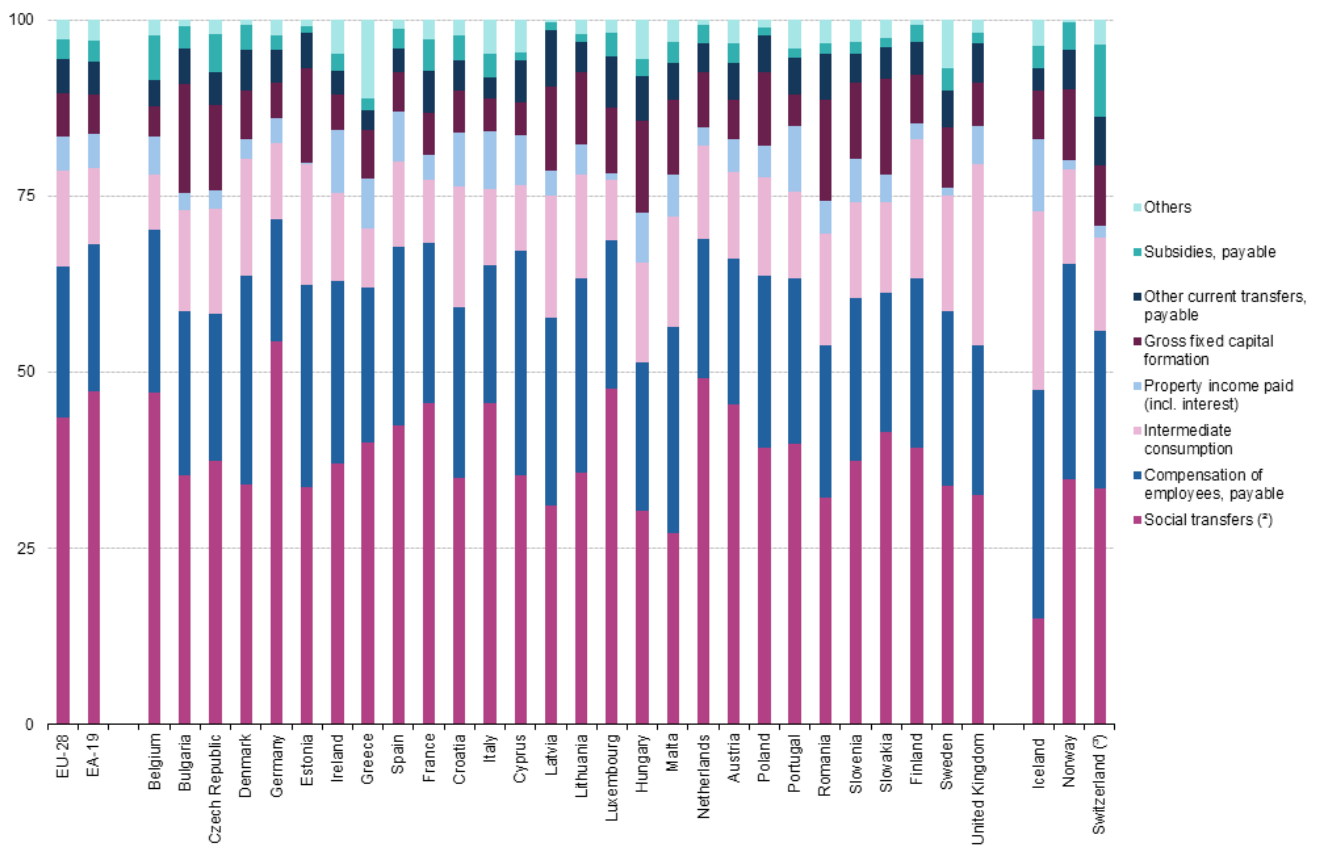
Το μεγαλύτερο ποσοστό των δημόσιων δαπανών της Ε.Ε. των 28, το 2015 αφορούσε την ανακατανομή του εισοδήματος με τη μορφή κοινωνικών μεταβιβάσεων σε χρήμα ή σε είδος. Οι κοινωνικές μεταβιβάσεις (κοινωνικά επιδόματα και κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος ανήλθαν στο 43,6% των συνολικών δαπανών στην Ε.Ε. των 28 και στο 47,2% στη ζώνη του ευρώ (ΖΕ-19). Το εισόδημα εξαρτημένης εργασίας ανήλθε στο 21,4% των δημόσιων δαπανών στην Ε.Ε. των 28 και στο 21,0% στη ζώνη του ευρώ (ΖΕ-19). Η ενδιάμεση κατανάλωση αποτέλεσε το 13,7% των συνολικών δαπανών στην Ε.Ε. των 28 και το 10,8% των συνολικών δαπανών στη ζώνη του ευρώ (ΖΕ-19). Το εισόδημα περιουσίας που καταβλήθηκε –το μεγαλύτερο μέρος του οποίου αποτελούνταν από πληρωμές τόκων– ανήλθε σε ποσοστό 4,8% των δημόσιων δαπανών στην Ε.Ε. των 28 και 5,0% στη ζώνη του ευρώ (ΖΕ-19). Ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου (κυρίως επενδύσεις) αντιστόιχισε στο 6,2% των συνολικών δαπανών στην Ε.Ε. των 28 και στο 5,6% στη ζώνη του ευρώ (ΖΕ-19). Τα στοιχεία αυτά φαίνονται στα Διαγράμματα (3.11 & 3.12) που ακολουθούν.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.11: Σύνθεση των συνολικών δαπανών, 2015 (% των συνολικών εσόδων)

Πηγή: Eurostat ([gov_10a_main](#))

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.12: Κύριες συνιστώσες των δαπανών του δημοσίου, 2015 (% των συνολικών εσόδων)

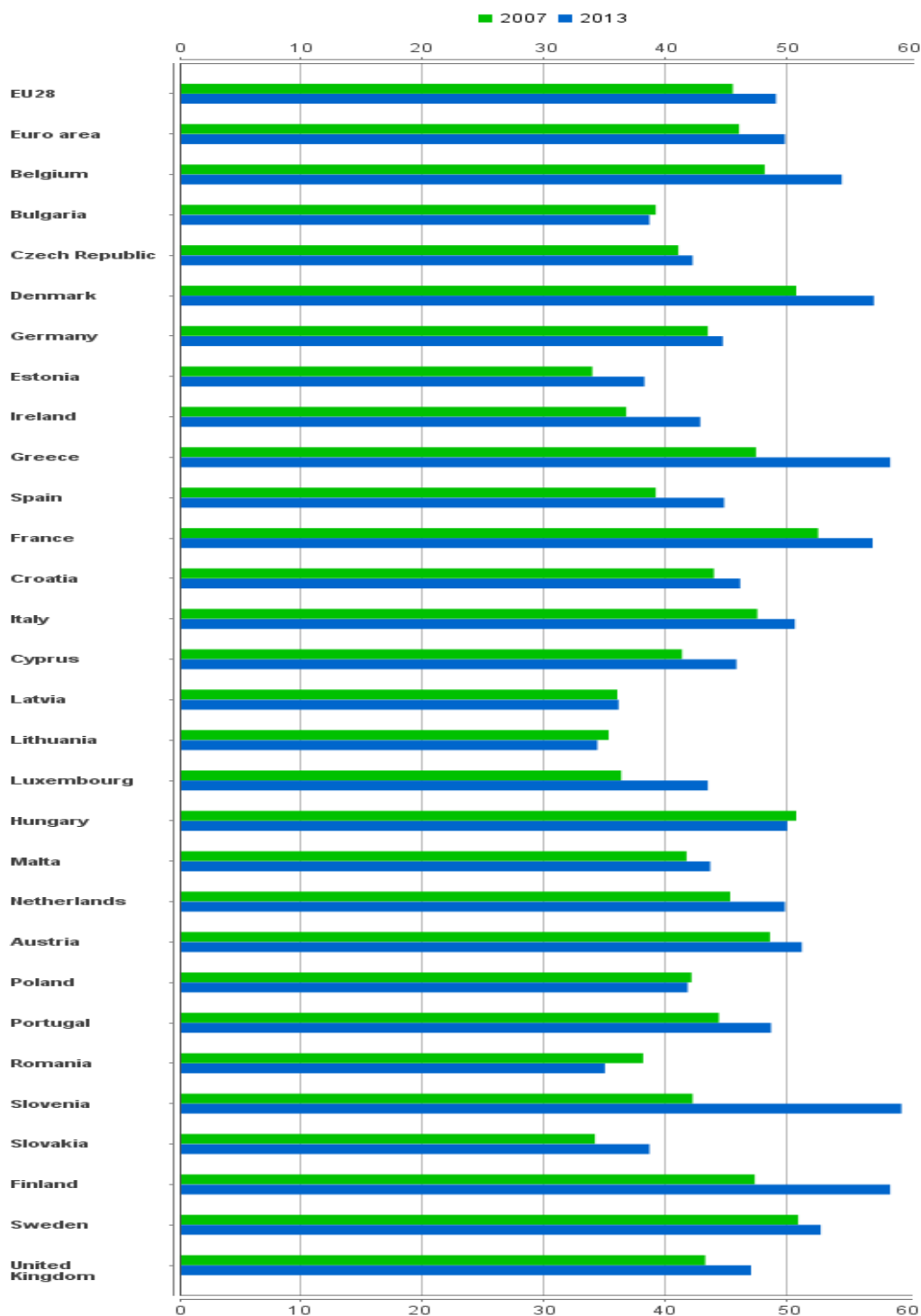

Η εικόνα των δημοσίων δαπανών στην Ε.Ε. το κρίσιμο διάστημα: 2007-2013

Από τα παραπάνω, κατά το κρίσιμο διάστημα λίγο πριν και μετά την κρίση (2007-2013) συμπεραίνουμε ότι η εικόνα ποικίλλει σε ολόκληρη την ΕΕ, αντικατοπτρίζοντας τις εθνικές προτιμήσεις και πολιτικές αποφάσεις. Αυτό φαίνεται και στα Διαγράμματα 3.13 και 3.14 που ακολουθούν

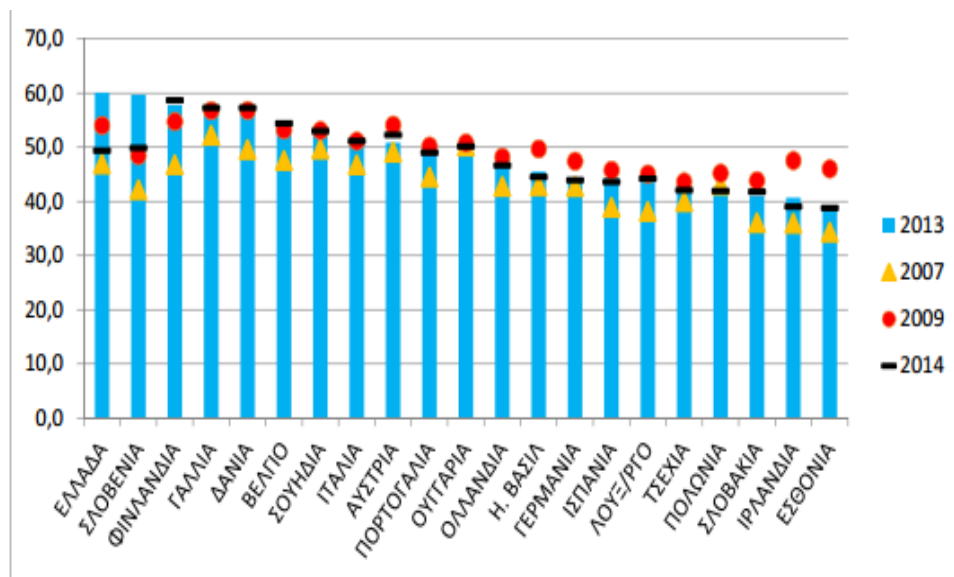
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.13

Total general government expenditure (% of GDP)

Source: Eurostat, [Public Spending Reviews: design, conduct, implementation](#)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.14: Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ

Σε έξι κράτη μέλη, οι δημόσιες δαπάνες αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 54% του ΑΕΠ, ενώ σε μια άλλη έξι, το ποσοστό κυμαίνεται μεταξύ 34% και 39%. Στην ΕΕ ως σύνολο, ο δημόσιος λόγος των δαπανών προς το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 3,5 ποσοστιαίες μονάδες μεταξύ του 2007, το έτος που προηγείται της κρίσης, και το 2013. Τέσσερα κράτη μέλη, ωστόσο, έχουν καταφέρει να σταθεροποιήσουν ή ακόμη και να μειώσουν τις δαπάνες τους ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά την περίοδο αυτή.

Η σημασία των δημοσίων δαπανών στην οικονομία της ΕΕ έχει αυξηθεί από την περίοδο της κρίσης και μετά. Οι δημόσιες δαπάνες σήμερα αντιπροσωπεύουν σχεδόν το ήμισυ (49,0%) του ΑΕΠ κάθε χρόνο.

Ένα σημαντικό μάθημα πολιτικής που προκύπτει από την κρίση είναι η ανάγκη να ενισχυθεί η απόδοση των δαπανών, δηλαδή η αντιστοιχία μεταξύ των αποφάσεων χρηματοδότησης και των προτεραιοτήτων της πολιτικής. Πρέπει δηλαδή να διασφαλιστεί ότι το δημόσιο χρήμα δαπανάται με σύνεση και αποτελεσματικότητα. Αυτό είναι ένα από τα σημαντικότερα διδάγματα από την κρίση.

Δημόσιες δαπάνες και 'αυτόματος κόφτης'

Ο περίφημος 'κόφτης δαπανών' δεν είναι τίποτε άλλο από έναν μηχανισμό επιβολής δημοσιονομικής πειθαρχίας, ώστε με κάποιο τρόπο να αποτρέπεται αυτό που συνέβη στην ελληνική οικονομία, δηλαδή η χρεωκοπία και η εξαθλίωση.

Η λογική της ρύθμισης αυτής είναι πως οι όποιες αυξήσεις δαπανών θα αποκαθίστανται από αντίστοιχες περικοπές στην συνέχεια κρατικών εξόδων ή κατάργησης φορέων του δημοσίου.

Ο 'κόφτης δαπανών' δεν είναι κάτι καινούργιο. Χώρες όπως η Γερμανία και η Ολλανδία, εφαρμόζουν κανονισμούς αυτόματων περικοπών. Στην περίπτωση όμως της Ελλάδας διαφέρει, καθώς παρουσιάζει κάποια ειδικά χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα, ενεργοποιείται στο πλαίσιο ενός μνημονίου μετά από την πίεση του ΔΝΤ και όχι οικειοθελώς, με στόχο τη βιωσιμότητα των δημοσιονομικών στόχων, όπως σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ. Το προληπτικό πακέτο δημιουργείται στην ουσία, για να καλύψει πιθανή αστοχία του βασικού πακέτου μέτρων των 5,4 δις ευρώ, το οποίο ως γνωστό περιέχει ασφαλιστικό και φορολογικό για άμεσους και έμμεσους φόρους, τη συμφωνία για τα κόκκινα δάνεια και το ασφαλιστικό. Η ενεργοποίηση του ανάλογα με το χρόνο, που θα γίνει, θα προκαλέσει αυτόματες περικοπές όχι στους τομείς, όπου καταγράφονται αποκλίσεις, αλλά σε συγκεκριμένα πεδία που θα έχουν προαποφασιστεί από την Ελλάδα και τους δανειστές.

Ο αυτόματος 'κόφτης' δημοσίων δαπανών, θα ενεργοποιείται κάθε φορά που δε θα επιτυγχάνονται οι στόχοι για τα πρωτογενή πλεονάσματα. Αυτό θα γίνεται με την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος, όπου θα αναφέρονται οι παρεμβάσεις στους Κ.Α. εσόδων και εξόδων. Συγκεκριμένα η διαδικασία θα είναι ως εξής: Τον Απρίλιο κάθε έτους, όπου ανακοινώνονται τα στοιχεία της Eurostat για το προηγούμενο έτος, ο έλληνας υπουργός οικονομικών θα πρέπει να συντάσσει μια έκθεση η οποία και θα δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης και θα κοινοποιείται στη Βουλή και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σε αυτή την έκθεση θα πρέπει να είναι ξεκάθαρη η οποιαδήποτε απόκλιση μεταξύ του στόχου που έχει οριστεί και του πραγματικού ετήσιου αποτελέσματος. Αν η Ελλάδα βρίσκεται κάτω του στόχου που έχει τεθεί, τότε θα εκδίδεται Προεδρικό Διάταγμα με το οποίο θα μειώνονται οι δαπάνες σε συγκεκριμένους κωδικούς – φυσικά θα υπάρχει μέριμνα για ευαίσθητους τομείς, όπως π.χ. η άμυνα, η υγεία, η κοινωνική πρόνοια κ.λ.π. Αλλά και στην περίπτωση που δεν εκδοθεί σχετικό Προεδρικό Διάταγμα αυτοδίκαια (λόγω νομικής δέσμευσης) θα ισχύουν από μόνα τους τα μέτρα, χωρίς να μεσολαβεί η ελληνική κυβέρνηση. Τα μέτρα σε αριθμούς έχουν ως εξής:

Αν η απόκλιση είναι 0,26% του ΑΕΠ τότε δε θα λαμβάνονται μέτρα. Αν η απόκλιση είναι από 0,26% ως 0,75% τότε θα ενεργοποιούνται μέτρα της τάξης των 900 εκατ. Ευρώ. Αν είναι από 0,76% ως 1,25% τότε τα μέτρα θα είναι ύψους 1,8 δις ευρώ. Από

1,26% ως 1,75% τα μέτρα θα ανέρχονται σε 2,7 δις ευρώ, ενώ αν η απόκλιση είναι από 1,75% ως 2,25% τότε τα μέτρα θα φτάσουν τα 3,6 δις ευρώ.

Σημαντικές είναι οι επισημάνσεις του επικεφαλής του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή, κ. Π. Λιαργκόβα, όπου έχει τονίσει πως για να μην εφαρμοστεί ο αυτόματος διορθωτής θα πρέπει να υπάρξει προώθηση πρόσθετων αναπτυξιακών μέτρων, να υλοποιηθεί ένα αναπτυξιακό σχέδιο και να ληφθούν μέτρα προς την κατεύθυνση της παραγωγής, η πάταξη της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας, καθώς και η ταχεία θεσμοθέτηση μεταρρυθμίσεων, αλλά και η αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας. Δηλαδή η κυβέρνηση πρέπει να επικεντρωθεί σε τέτοιου είδους δομικά στοιχεία. Εάν αυτά μπουν στο μικροσκόπιό της και προχωρήσουν, τότε ενδεχομένως να μη χρειαστεί καθόλου ο μηχανισμός. Τόνισε πως υπάρχουν κεφάλαια και αν θα έρθουν προς τα εδώ θα εξαρτηθεί από την πολιτική της κυβέρνησης στο εξής. Παράλληλα, ο κ. Λιαργκόβας, υπογράμμισε ότι *«η πολιτική σταθερότητα είναι μεγάλη προϋπόθεση αν θέλουμε να μιλάμε για ανάπτυξη»*. Τέλος, αναφερόμενος στο υπερταμείο των ιδιωτικοποιήσεων, σχολίασε ότι ο όρος των 99 ετών *«δείχνει έλλειψη εμπιστοσύνης εκ μέρους των δανειστών. Τέτοιος όρος δεν θα είχε τεθεί, εάν είχαμε εγκαίρως αξιοποιήσει την δημόσια περιουσία περιουσία»* τόνισε πως η κυβέρνηση θα πρέπει να υλοποιήσει τις μεταρρυθμίσεις που ψήφισε, *«πολλές μεταρρυθμίσεις ενώ τις ψηφίσαμε δεν τις υλοποιήσαμε»* και δήλωσε ότι εκτίμηση του Γραφείου είναι πως θα έπρεπε να πέσει *«μεγαλύτερο βάρος στην μείωση των δαπανών και όχι στην αύξηση των έμμεσων φόρων»*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η σημασία της ποιότητας των δημοσίων δαπανών

Σήμερα, μετά την οικονομική κρίση, οι δημόσιες δαπάνες και πιο σωστά, θα λέγαμε οι ποιοτικές δημόσιες δαπάνες, αποκτούν ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα. Βέβαια, η σημασία της ποιότητας των δημοσίων δαπανών είναι γενικά πολύ μεγάλη και αυτό τονίζεται από το μέγεθος του δημόσιου τομέα στην οικονομία, όπου και παρεμβαίνει, δικαίως ή όχι, στις διαδικασίες της οικονομικής ανάπτυξης και, κυρίως, στη ζωή των πολιτών.

Μια κυβέρνηση μπορεί να αυξήσει τις δημόσιες δαπάνες κατά ένα μεγάλο ποσό, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι θα υπάρχει ουσιαστικό αποτέλεσμα για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η ποιότητα αυτών των δαπανών είναι που έχει σημασία. Οι δαπάνες αυτές πρέπει να παρέχουν καλές δημόσιες πολιτικές, μέσα από τις οποίες θα επιτυγχάνεται πραγματικά ο στόχος για την αύξηση της ανάπτυξης, και, ως εκ τούτου, το βιοτικό επίπεδο και η ευημερία του πληθυσμού. Ωστόσο, αυτές οι επιδράσεις των δημοσίων δαπανών για την αύξηση της ευημερίας, είναι περίπλοκο να επαληθευτούν και δύσκολο να ποσοτικοποιηθούν. Στη δημόσια πολιτική, υπάρχει μια σύνθετη και χρονοβόρα αλληλεπίδραση μεταξύ των εισροών (κυρίως οικονομικών και ανθρώπινων πόρων) και των εκροών (αύξηση του ΑΕΠ).

Σύμφωνα με τον Afonso (2005), υπάρχει κάποια κυβερνητική δραστηριότητα που σχετίζεται με τις δημόσιες δαπάνες και είναι απαραίτητη για την απόδοση της οικονομίας. Αυτή η «κεντρική», ή "ουσιαστική", ή "παραγωγική" δαπάνη είναι εξίσου πολύ σημαντική για την ανάπτυξη όπως είναι τα ιδιωτικά κεφάλαια και η εργασία. Επιπλέον, είναι σημαντικό πως γίνεται αυτή η δαπάνη, τονίζοντας τη σχέση μεταξύ κόστους και οφέλους των δημοσίων υπηρεσιών.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι η ποιότητα των δημοσίων δαπανών αποτελεί συνδυασμό ενός καλά κατανοημένου προϋπολογισμού από τη μια μεριά και από την άλλη, μια εφαρμογή «έξυπνων» δημοσίων πολιτικών που επηρεάζουν τις ζωές των ανθρώπων. Με πιο άμεσο τρόπο, θα λέγαμε ότι η ποιότητα των δημοσίων δαπανών εξαρτάται από δύο διαστάσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν με διαφορετικές μεθόδους και αυτές είναι: η σύνθεση των δαπανών και η αποτελεσματικότητα των πολιτικών.

Η σύνθεση των δημοσίων δαπανών

Αρκετές μελέτες αναλύουν, εξετάζουν και διακρίνουν μεταξύ «παραγωγικών» και «μη-παραγωγικών» δημόσιων δαπανών, και προσπαθούν να δείξουν πως μια χώρα μπορεί να βελτιώσει την οικονομική της αποδοτικότητα μεταβάλλοντας την σύνθεση μεταξύ «παραγωγικών» και «μη-παραγωγικών» δημόσιων δαπανών (Devarajanetal, 1996), Aschauer (1989). Γενικά έχει διαπιστωθεί από τις μελέτες, ότι οι καταναλωτικές δαπάνες έχουν μάλλον αρνητική επίπτωση στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ οι επενδυτικές δαπάνες έχουν θετική επίδραση (κλασική θεωρείται η εργασία του Barro (1991)).

Οι Easterly και Rebelo (1993) συμπέραναν ότι οι δημόσιες επενδύσεις σε βασικές υποδομές, όπως για παράδειγμα σε μεταφορές, τηλεπικοινωνίες έχουν θετικές επιπτώσεις στην οικονομική μεγέθυνση. Για άλλες κατηγορίες δημοσίων δαπανών, υπάρχει σχετικά διχογνωμία για το εάν είναι όντως και συνιστούν «παραγωγικές» δημόσιες δαπάνες. Οι Grief και Tullock (1987), και οι Summers και Heston (1988) κατηγοριοποιούν την άμυνα και την εκπαίδευση ως δημόσια κατανάλωση και άρα ως «μη - παραγωγικές» δημόσιες δαπάνες, ενώ αντίθετα στα υποδείγματα του ο Barro (1991) τα θεωρεί ως «παραγωγικές» δημόσιες δαπάνες. Τέλος οι Delorme κ. ά (1999) αποδεικνύουν μια εναλλακτική άποψη όπου η δημόσια υποδομή μειώνει την μη-τεχνική αποδοτικότητα (technical inefficiency) του ιδιωτικού παραγωγικού τομέα (Mullen, Williams, and Moomaw, 1996).

Σε μια εργασία για τις 15 χώρες της Ε.Ε., οι Afonso and González Alegre (2007) δείχνουν ότι οι κατηγορίες δαπανών που έχουν θετική επίδραση στην οικονομική μεγέθυνση, οι δημόσιες επενδύσεις φαίνεται να έχουν την πιο σημαντική συμβολή και ιδιαίτερα οι επενδύσεις στην παιδεία και την έρευνα και ανάπτυξη. Οι επενδύσεις σε φυσικό κεφάλαιο φαίνεται να έχουν μικρότερη επίδραση. Από την άλλη πλευρά οι καταναλωτικές δαπάνες παρουσιάζονται να συμβάλλουν αρνητικά στην οικονομική μεγέθυνση, όπως και οι κοινωνικές μεταβιβάσεις, αλλά με μια διευκρίνιση για τις τελευταίες. Αν και το συνολικό μέγεθος των δαπανών αυτών φαίνεται να επιδρά αρνητικά, μια πιο προσεκτική ανάλυση δείχνει ότι αυτές έχουν θετική επίδραση στην παραγωγικότητα της εργασίας.

Όπως τονίζει ο Casasnovas (2010) το θεμελιώδες συμπέρασμα, είναι ότι η σύνθεση των δαπανών, είναι ζωτικής σημασίας για την αξιολόγηση της ποιότητας των δημοσίων δαπανών.

Η αποτελεσματικότητα των δημοσίων δαπανών

Ωστόσο, εκτός από την σύνθεση των δημοσίων δαπανών, έχει σημασία αν αυτές οι δαπάνες χρηματοδοτούν ορθές ποιοτικές πολιτικές. Μια κυβέρνηση μπορεί για παράδειγμα, να δαπανήσει ένα μεγάλο ποσό των πόρων στην εκπαίδευση, αλλά εάν οι πολιτικές δεν διεξάγονται αποτελεσματικά, οι δαπάνες αυτές δεν θα έχουν επίδραση στη ζωή των πολιτών.

Η ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις πολιτικές που προσφέρονται από το κράτος. Οι πολιτικές επηρεάζουν τις ζωές των πολιτών με πολλούς τρόπους, κυρίως των πολιτών με χαμηλό εισόδημα, καθώς αυτοί είναι που χρειάζονται περισσότερο τις δημόσιες υπηρεσίες. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα των πολιτικών αυτών επηρεάζεται άμεσα από την ποσότητα των πόρων που συμμετέχουν και κυρίως από την ποιότητα των εν λόγω δαπανών.

Σύμφωνα με τον Joumard et al. (2004), μια δράση για την αύξηση της αποτελεσματικότητας των δημοσίων δαπανών, είναι να επεκτείνει τις ενδείξεις της αγοράς που ενισχύουν την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων της δημόσιας πολιτικής, που στηρίζεται στη θεμελιώδη ιδέα αύξησης της ανταγωνιστικότητας στο δημόσιο, δηλαδή τη βελτίωση της σχέσης κόστους-αποτελεσματικότητας.

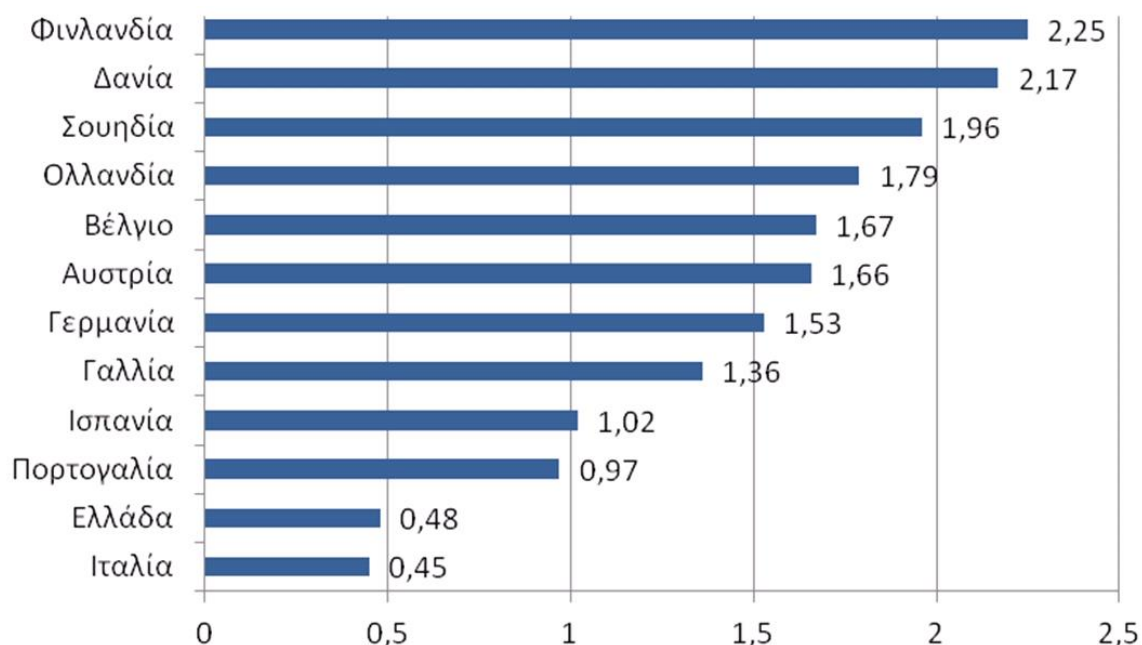
Τις τελευταίες δεκαετίες έχει αναπτυχθεί μια μέθοδος εκτίμησης της αποτελεσματικότητας των δημοσίων δαπανών. Πιο συγκεκριμένα, έχουν προταθεί δύο βασικοί τύποι για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας: η εκτίμηση που βασίζεται στην μακρο-προσέγγιση που στοχεύει στην ανάλυση και στην εκτίμηση των συνολικών δημοσίων δαπανών και η εκτίμηση που βασίζεται στην μικρο-προσέγγιση που στοχεύει στην ανάλυση και στην εκτίμηση για ιδιαίτερες κατηγορίες των δημοσίων δαπανών. Μία πρώτη προσέγγιση για την μακρο-προσέγγιση έγινε από τους Tanzi και Schuknecht (1997, 2000) με την εκτίμηση και τον υπολογισμό των δημοσίων δαπανών για 18 αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες. Μία άλλη μελέτη (Afonso et al., 2006), προσπαθεί να διερευνήσει και να αναλύσει την θετική συσχέτιση μεταξύ της αύξησης των δημοσίων δαπανών και του μεγαλύτερου επιπέδου της κοινωνικής ευημερίας.

Επίσης ένας δείκτης που συχνά χρησιμοποιείται είναι ο Government Effectiveness Indicator της Παγκόσμιας Τράπεζας. Ο δείκτης αυτός αποτελεί μέτρηση της ποιότητας των δημοσίων υπηρεσιών (όπως είναι για παράδειγμα οι μεταφορές, οι τηλεπικοινωνίες, η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, η υγειονομική περίθαλψη και η εκπαίδευση), της

ανεξαρτησίας τους από πολιτικές πιέσεις, του βαθμού γραφειοκρατίας, καθώς και της ποιότητας στη διαμόρφωση και εφαρμογή των πολιτικών και της αξιοπιστίας της κυβέρνησης στις δεσμεύσεις της.

Οι χώρες με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα τείνουν να επιτυγχάνουν υψηλότερα επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης, καλύτερη ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών (πιο αποδοτικό υγειονομικό και εκπαιδευτικό σύστημα), ευνοώντας παράλληλα τη συσσώρευση ανθρωπίνου κεφαλαίου και την τεχνολογική αλλαγή. Με μέγιστη τιμή το 2.5, που υποδεικνύει υψηλότερη αποτελεσματικότητα, και χαμηλότερη το -2.5, που συνεπάγεται το αντίστροφο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 16: Αποτελεσματικότητα του δημοσίου τομέα (2011)

Πηγή: World Bank, Government Effectiveness Indicator.

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 16 είναι εμφανές πως οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης εμφανίζουν πολύ υψηλό βαθμό αποτελεσματικότητας παρότι το μέγεθος του δημοσίου τομέα τους είναι από τα μεγαλύτερα στην ΕΕ. Σημειωτέον ότι οι χώρες αυτές διαθέτουν πολύ υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Αντίθετα, ο δείκτης για την Ελλάδα λαμβάνει αρκετά χαμηλή τιμή (0.48), η οποία με εξαίρεση την Ιταλία, είναι η χαμηλότερη συγκριτικά με τις υπόλοιπες εξεταζόμενες χώρες, αποτυπώνοντας τις αδυναμίες και ευπάθειες του ελληνικού δημοσίου τομέα. Είναι κρίσιμο, επομένως, να δοθεί έμφαση στη βελτίωση των

παραγόντων εκείνων που δυσχεραίνουν την αποτελεσματικότητα του δημοσίου τομέα (π.χ. παραοικονομία, διαφθορά) και όχι στον απλό περιορισμό του μεγέθους του.

Η επιρροή των ποιοτικών δημοσίων δαπανών στην οικονομική ανάπτυξη

Σήμερα, μετά την οικονομική κρίση, οι δημόσιες δαπάνες και η επιρροή που αυτές έχουν στην οικονομία και κατ' επέκταση στη ζωή των πολιτών, αποκτούν ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα. Μέσα από την οικονομική κρίση, είδαμε ότι ακόμα και βιομηχανικά αναπτυγμένες οικονομίες παρουσίασαν πρόβλημα, λόγω της δραματικής μείωσης της συνολικής πραγματικής ζήτησης και των ιδιωτικών επενδύσεων. Δηλαδή η ύπαρξη αδρανούς παραγωγικής ικανότητας από τη μία πλευρά και των ανέργων που αποτελούν το εργατικό δυναμικό, από την άλλη. Υπό αυτές τις συνθήκες, η αύξηση των κρατικών δαπανών για δημόσια έργα ή οποιοδήποτε άλλο είδος επένδυσης ή ακόμα και δαπάνες για την άμυνα και την πολιτική διοίκηση θα οδηγήσει στην πολλαπλή αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης μέσω της διαδικασίας του πολλαπλασιαστή, όπως έχει εξηγηθεί από τον Keynes.

Τις προηγούμενες δεκαετίες, μεταξύ άλλων, οι Afonso et.al.(2006) εξέτασαν τη σημασία της αποτελεσματικής χρήσης για τους δημόσιους πόρους και την ποιοτική δημοσιονομική πολιτική καθώς και τα αποτελέσματα που επιφέρουν στην οικονομική ανάπτυξη, στη σταθερότητα και στην κοινωνική ευημερία, καθόσον εντείνεται η τάση για περιορισμό των δημοσίων δαπανών στις περισσότερες χώρες.

Η πρόσφατη ανάπτυξη της εκδοχής της «ενδογενούς ανάπτυξης» έχει δημιουργήσει ένα ικανοποιητικό αριθμό υποδειγμάτων που προσπαθούν να αναλύσουν και να εξετάσουν την «σύνδεση» των δημοσίων δαπανών με την μακροχρόνια αναπτυξιακή πορεία μιας οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα μια απλή εκδοχή αναπτύχθηκε από τον Barro (1990), ο οποίος ισχυρίστηκε ότι οι δημόσιες δαπάνες είναι συμπληρωματικές με την ιδιωτική κατανάλωση. Όπως ο Argow έτσι και ο Kurz, και Barro υπέθεσαν ότι όλες οι δημόσιες δαπάνες είναι παραγωγικές. Εν τω μεταξύ, οι εμπειρικές μελέτες και η εμπειρική βιβλιογραφία σχετικά με το ίδιο θέμα έχει διακρίνει και αναλύσει το θέμα μεταξύ των παραγωγικών και των μη- παραγωγικών δαπανών (όπως για παράδειγμα, οι Aschauer, 1989, Barro, 1990, 1991). Ένα από τα σημαντικότερα συμπεράσματα των μελετών αυτών ήταν ότι η ανάπτυξη του προϊόντος συσχετίζεται αρνητικά με το μερίδιο της δημόσιας και κρατικής κατανάλωσης στο ΑΕΠ.

Οι Aschauer και Barro επίσης κατέληξαν σε θετική συσχέτιση μεταξύ των δημόσιων δαπανών και της αύξησης του προϊόντος. Εν συνεχεία οι Angelopoulos et. al. (2007), έδωσαν μεγαλύτερη έμφαση στα θέματα σχετικά με τις αναπτυξιακές επιπτώσεις από τα διάφορα συνθετικά των παραγωγικές δημόσιες δαπάνες και τις μη-παραγωγικές. Το υπόδειγμα παρουσιάζει την διαφορά μεταξύ παραγωγικών και μη-παραγωγικών δαπανών και εξετάζουν πως το κάθε ένα επηρεάζει την μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη. Χρησιμοποιώντας ένα συνδυασμό από χρονολογικές σειρές και διακλαδικά δεδομένα για 115 χώρες (συμπεριλαμβανομένων των 24 χωρών του ΟΟΣΑ στην μεταπολεμική περίοδο από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και μετά), συμπέραναν μια σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ του δείκτη ανάπτυξης του πραγματικού ΑΕΠ και του μεριδίου της δημόσιας κατανάλωσης στο ΑΕΠ. Αντίθετα, οι δημόσιες επενδυτικές δαπάνες, όπως για παράδειγμα οι υποδομές για υπηρεσίες, φαίνεται να ενισχύουν θετικά το αναπτυξιακό περιβάλλον.

Αναφορικά με το κατάλληλο μέγεθος του δημόσιου τομέα και τις δημόσιες δαπάνες, υπάρχει μια εκτενής βιβλιογραφία και ένας μεγάλος διάλογος. Αν και γενικά είναι ευρέως αποδεκτό ότι οι υπηρεσίες που προέρχονται από τις δημόσιες επενδύσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές και παραγωγικές, όπως αναλύουν οι Barro (1981), Aschauer (1989). Επίσης είναι γενικά αποδεκτό ότι ο δημόσιος τομέας είναι πιο παραγωγικός όταν είναι μικρός, καθόσον η οριακή παραγωγικότητα των δημόσιων υπηρεσιών σχετίζεται αρνητικά με το μέγεθος του δημόσιου τομέα (Karras, 1996). Ο Karras (1996) εξετάζει τις δημόσιες δαπάνες και συμπεραίνει ότι αυτές έχουν αυξηθεί τα τελευταία εκατό χρόνια σε παγκόσμιο επίπεδο για τις περισσότερες οικονομίες, αν και ενίοτε έχουν υπάρξει μερικές διακυμάνσεις. Η εμπειρική ανάλυση και τα σχετικά συμπεράσματα για τα αποτελέσματα των δημόσιων δαπανών είναι μάλλον αντιφατικά. Οι Ram (1986) συμπεραίνουν ότι οι δημόσιες δαπάνες βοηθούν και ενισχύουν την αναπτυξιακή διαδικασία (Mamatzakis, 2001). Οι Easterly και Rebelo (1993) συμπέραναν ότι οι δημόσιες επενδύσεις σε βασικές υποδομές, όπως για παράδειγμα σε μεταφορές, τηλεπικοινωνίες έχουν θετικές επιπτώσεις στην οικονομική μεγέθυνση. Για άλλες κατηγορίες δημοσίων δαπανών, υπάρχει σχετικά διχογνωμία για το εάν είναι όντως και συνιστούν «παραγωγικές» δημόσιες δαπάνες. Οι Grief και Tullock (1987), και οι Summers και Heston (1988) κατηγοριοποιούν την άμυνα και την εκπαίδευση ως δημόσια κατανάλωση και άρα ως «μη - παραγωγικές» δημόσιες δαπάνες, ενώ αντίθετα στα υποδείγματα του ο Barro (1991) τα θεωρεί ως «παραγωγικές» δημόσιες δαπάνες. Οι Delorme κ. ά (1999) αποδεικνύουν μια εναλλακτική άποψη όπου η δημόσια υποδομή μειώνει την μη-τεχνική

αποδοτικότητα (technical inefficiency) του ιδιωτικού παραγωγικού τομέα (Mullen, Williams, and Moomaw, 1996). Τέλος, σε μια πολύ πρόσφατη εργασία τους G, H. Park, A. Philirropoulos και S. Sakkas (2015), καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι υψηλότερες δαπάνες για υγεία και εκπαίδευση, δηλαδή δαπάνες που ενδυναμώνουν το ανθρώπινο κεφάλαιο, έχουν θετική επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα. Αντίθετα, οι δαπάνες για συντάξεις δεν φαίνεται να έχουν θετική επίπτωση στην οικονομική μεγέθυνση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Διαφθορά & Επιρροή στις οικονομικές δραστηριότητες

Ένα θέμα, με αρκετά ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι η σχέση μεταξύ δημοσίων δαπανών και διαφθοράς. Και συγκεκριμένα κατά πόσο η διαφθορά επηρεάζει τη σύνθεση των δημοσίων δαπανών.

Corruptio optimi pessima. Λατινική Παροιμία

μτφρ: η διαφθορά των αρίστων είναι η χειρότερη

Το παραπάνω απόφθεγμα εμπεριέχει όλη την ανθρώπινη γνώση για το φαινόμενο της διαφθοράς. Ένα φαινόμενο διαχρονικό που ταλανίζει τις κοινωνίες ανεξαρτήτως ανάπτυξης, δόξας, κουλτούρας και δύναμης. Οι αναφορές του Πλούταρχου και του Αριστοτέλη σε φαινόμενα διαφθοράς, μας επιτρέπουν να συμπεράνουμε ότι η τελευταία έχει παρουσία τουλάχιστον 2.500 ετών στον ελλαδικό χώρο.

Όμως τι είναι διαφθορά; Ένας γενικά αποδεκτός ορισμός της διαφθοράς, είναι η κατάχρηση της εξουσίας από τους κυβερνητικούς υπαλλήλους κυβερνητικών δυνάμεων. Συνήθως η κατάχρηση έγκειται στην παράνομη, συνήθως μυστική, απόκτηση ιδιωτικής περιουσίας ή αποκόμιση κάποιου άλλου ιδιωτικού οφέλους. Οι μορφές διαφθοράς ποικίλλουν: περιλαμβάνουν τη δωροδοκία, τον εκβιασμό, το νεποτισμό, την υπεξαίρεση χρημάτων, την δωροληψία και την κατάχρηση.

Μέχρι σήμερα υπάρχει το ερώτημα κατά πόσο η διαφθορά στην πραγματικότητα μειώνει την οικονομική αποτελεσματικότητα ή όχι. Έτσι, οι ερευνητές χωρίζονται κυρίως σε δύο αντίπαλες σχολές. Η πρώτη, είναι αυτή που πρεσβεύει ότι ο μηχανισμός της διαφθοράς μπορεί να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα και η δεύτερη επιμένει στις επιζήμιες επιπτώσεις της.

Πάντως, η πραγματικότητα υποδεικνύει ότι η διαφθορά πρέπει να έχει αντίκτυπο στην αποτελεσματικότητα, την ανάπτυξη και την οικονομική ευημερία. Τα κυριότερα ευρήματα της εμπειρικής βιβλιογραφίας είναι ότι η διαφθορά είναι ενδημική και διαδεδομένη και τείνει να οδηγήσει σε χαμηλότερη ανάπτυξη, παρεμποδίζοντας τόσο τις ιδιωτικές όσο και τις παραγωγικές κυβερνητικές δαπάνες στις επενδύσεις και στην αναστολή της αποτελεσματικότητας των δημοσίων υπηρεσιών.

Ο P. Mauro (1995) χρησιμοποιεί δεδομένα για 70 χώρες για την περίοδο 1980-83 και οδηγείται στο συμπέρασμα ότι η γραφειοκρατική αποτελεσματικότητα προκαλεί πραγματικά υψηλές επενδύσεις και ανάπτυξη και ότι η διαφθορά συνδέεται αρνητικά με αυτά. Οι Tanzi και Donoodi (1997) διαπιστώνουν ότι η διαφθορά αυξάνει τις δημόσιες επενδύσεις στο κόστος των ιδιωτικών επενδύσεων. Ο Wei (1997α) εκτιμά εμπειρικά τη σχέση μεταξύ διαφθοράς και άμεσων ξένων επενδύσεων και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η πρώτη μειώνει την τελευταία. Τέλος, οι Gupta, Davoodi και Alonso-Terme (1998) πραγματοποιούν μια εμπειρική μελέτη και διαπιστώνουν ότι η διαφθορά τείνει να αυξήσει τις ανισότητες και τη φτώχεια που οφείλονται στη μικρότερη οικονομική ανάπτυξη.

Σχέση Δημόσιων Δαπανών & Διαφθοράς

Υπάρχει σχέση μεταξύ δημοσίων δαπανών και διαφθοράς; Και αν ναι, τότε φυσικό επόμενο είναι οι διεφθαρμένοι πολιτικοί να δαπανήσουν περισσότερους δημόσιους πόρους σε εκείνες τις δαπάνες όπου είναι ευκολότερο να επιβάλλεται μεγάλη δωροδοκία, αλλά ταυτόχρονα είναι και δύσκολο να εντοπιστεί.

Ως εκ τούτου, θα αναζητηθούν ιδιαίτερα εξειδικευμένα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας, ή στρατιωτικός εξοπλισμός, όπως μάλιστα υποστηρίζει ο Hines (1995), και που παράγονται από έναν περιορισμένο αριθμό ολιγοπωλιακών επιχειρήσεων και είναι δαπάνες ιδιαίτερα ευάλωτες στη διαφθορά. Αντίθετα, οι δαπάνες π.χ. εκπαίδευσης απαιτούν μόνο ώριμη τεχνολογία που μπορεί να παρέχεται από έναν σχετικά μεγάλο αριθμό προμηθευτών. Βάσει αυτών των εκτιμήσεων, είναι αναμενόμενο να υπάρξει δωροδοκία στα μεγάλα έργα υποδομής ή σε έναν περίπλοκο αμυντικό εξοπλισμό, απ' ότι στον εξοπλισμό των σχολείων.

Σε άλλους τομείς, όπως η υγεία ή οι μεταβιβαστικές πληρωμές και οι κοινωνικές παροχές, η εικόνα είναι λιγότερο σαφής. Στην περίπτωση της υγείας, οι ευκαιρίες για δωροδοκία μπορεί να είναι πολύ μεγάλη στον υπερσύγχρονο ιατρικό εξοπλισμό ή σε προηγμένες εγκαταστάσεις νοσοκομείων. Στην περίπτωση των μεταφορών και των κοινωνικών παροχών, οι γραφειοκράτες μπορεί να έχουν ελάχιστο περιθώριο ελιγμών. Σε ορισμένες χώρες, τα στοιχεία δείχνουν ότι η διαφθορά είναι ευρέως διαδεδομένη στις συντάξεις αναπηρίας ή στις παροχές ανεργίας. Επίσης είναι πιο εύκολο να δοθεί σύνταξη αναπηρίας σε ένα υγιές άτομο από το να δοθεί δουλειά διδασκαλίας σε ένα άτομο χωρίς τα κατάλληλα προσόντα. Επομένως, δεν είναι πάντοτε δυνατή η ακριβής εικασία σχετικά

με τον τρόπο με τον οποίο η διαφθορά επηρεάζει ένα συγκεκριμένο είδος δαπανών, αλλά η εκπαίδευση φαίνεται να ξεχωρίζει ως περιοχή, καθώς είναι σχετικά δύσκολο να επιβληθεί δωροδοκία.

Το ζήτημα εάν η διαφθορά επηρεάζει τη διάθρωση των δημοσίων δαπανών ενδέχεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις. Η εμπειρική βιβλιογραφία έχει μέχρι στιγμής δώσει μεικτά αποτελέσματα για τις επιπτώσεις των δημόσιων δαπανών. Οι περισσότεροι οικονομολόγοι, σκέφτονται ότι το ύψος και ο είδος των δαπανών που αναλαμβάνουν οι κυβερνήσεις και ιδίως η σύνθεσή τους, έχει σημασία για τις οικονομικές επιδόσεις και την οικονομική ανάπτυξη.

Οι διάφορες μελέτες που έχουν γίνει, οδηγούν στα εξής:

Οι Tanzi και Davoodi (1997): διεξήγαγαν μια συστηματική μελέτη σχετικά με τις επιπτώσεις της διαφθοράς στις κρατικές Δαπάνες. Υπάρχουν αρκετά σημαντικά ευρήματα.

Συγκεκριμένα:

1) Η διαφθορά τείνει να αυξήσει το μέγεθος των δημόσιων επενδύσεων (εις βάρος των ιδιωτικών επενδύσεων)

2) Η διαφθορά στρεβλώνει τη σύνθεση των δημόσιων δαπανών και οδηγεί στη δημιουργία δαπανών για απόκτηση νέου εξοπλισμού και για την απαραίτητη λειτουργία και συντήρηση του υπάρχοντος εξοπλισμού

3) Η διαφθορά στρεβλώνει τη σύνθεση των δημόσιων δαπανών αναφορικά με τις αναγκαίες δαπάνες στον τομέα της εκπαίδευσης και της υγείας, καθώς αυτές οι δαπάνες, σε σχέση με άλλες, είναι λιγότερο εύκολες για αποκόμιση προσωπικών οφελών

4) Η διαφθορά μειώνει την παραγωγικότητα των δημόσιων επενδύσεων και των υποδομών μιας χώρας.

5) η διαφθορά μπορεί να μειώσει τα φορολογικά έσοδα, επειδή θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα της κυβέρνησης να εισπράττει φόρους.

Ο P. Mauro (1998), με μια διαστρωματική μελέτη, σε περίπου 100 χώρες, την περίοδο 1970-85, παρέχει τη μοναδική εμπειρική έρευνα η οποία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η διαφθορά πράγματι επηρεάζει τη σύνθεση των δημοσίων δαπανών. Διαιρεί τις δημόσιες δαπάνες σε τέσσερις βασικές κατηγορίες: εκπαίδευση, άμυνα, μεταβιβαστικές πληρωμές και τις παροχές κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας. Οι εκτιμήσεις του, αποκαλύπτουν μια αρνητική σχέση μεταξύ κάθε συνιστώσας των δημοσίων δαπανών και

της διαφθοράς. Συγκεκριμένα, διαπιστώνει ότι η διαφθορά μεταβάλλει τη σύνθεση των δημόσιων δαπανών, καθώς οι διεφθαρμένες χώρες επιλέγουν να δαπανούν λιγότερα για την εκπαίδευση, αφού δεν παρέχει προσοδοφόρες ευκαιρίες για τους κυβερνητικούς αξιωματούχους. Υπάρχουν επίσης ορισμένες ενδείξεις ότι η διαφθορά μειώνει τις δαπάνες για την υγεία. Επιπλέον, η σύνδεση μεταξύ διαφθοράς και δημοσίων δαπανών παραμένει σχεδόν ανέπαφη όταν ο Mauro χωρίζει το δείγμα σε αναπτυσσόμενες και ανεπτυγμένες χώρες προκειμένου να ληφθούν υπόψη ενδεχόμενες διαφορές ανάμεσα τους.

Γενικά, τα συμπεράσματα από τη μελέτη του P. Mauro καταλήγουν στα εξής: **α)** Όλες οι δαπάνες που περιλαμβάνονται σε έναν προϋπολογισμό, δεν προσφέρουν τις ίδιες δυνατότητες για παράνομη πρόσοδο, και **β)** μία σημαντική μείωση της διαφθοράς σε μία χώρα (κατά 2,5 περίπου μονάδες στον Δείκτη Αντιληπτής Διαφθοράς) θα μπορούσε να οδηγήσει (κατά μέσο όρο) σε μία αύξηση των δαπανών π.χ. για εκπαίδευση κατά 0,6%. Αν αναλογιστεί κανείς ότι οι δαπάνες για εκπαίδευση ακόμη και σε ανεπτυγμένες χώρες μετά βίας ξεπερνούν το 4%, μία τέτοια αύξηση είναι αρκετά σημαντική.

Οι Gupta, Davoodi και Tiongson (2001): δείχνουν ότι χώρες με υψηλά επίπεδα διαφθοράς συνδέονται με αναποτελεσματικές κυβερνητικές υπηρεσίες και χαμηλή ποιότητα παροχής δημόσιας υγειονομικής περίθαλψης. Συνεχίζουν την έρευνά τους με πιο αντικειμενικούς όρους που αντικατοπτρίζουν την ποιότητα των κρατικών υπηρεσιών, όπως είναι η παιδική και βρεφική θνησιμότητα, καθώς και το ποσοστό των λιποβαρών βρεφών, στις συνολικές γεννήσεις, ως υποκατάστατο για την ποιότητα της παροχής δημόσιας υγειονομικής περίθαλψης και των ποσοστών εγκατάλειψης των σπουδών, ως υποκατάστατο για την ποιότητα της δημόσιας εκπαίδευσης.

Όλες αυτές οι μεταβλητές επιδρούν σημαντικά στα επίπεδα της διαφθοράς. Τα ποσοστά παιδικής θνησιμότητας, σε χώρες με υψηλά επίπεδα διαφθοράς, είναι περίπου το ένα τρίτο υψηλότερα από ότι σε χώρες με χαμηλή διαφθορά. Ενώ τα ποσοστά βρεφικής θνησιμότητας ως ποσοστό των λιποβαρών βρεφών είναι σχεδόν διπλάσια και τα ποσοστά εγκατάλειψης είναι πέντε φορές υψηλότερα.

Ο Delavallade (2006): διαπιστώνει ότι η διαφθορά στρεβλώνει τη διάρθρωση των δημόσιων δαπανών, μειώνοντας τη μερίδα των κοινωνικών δαπανών, δηλ. το τμήμα της δημόσιας δαπάνης για την εκπαίδευση, την υγεία και την κοινωνική προστασία.

Μέτρηση της διαφθοράς

Ανάλογα με τον τρόπο προσέγγισης – μελέτης της διαφθοράς, αναπτύχθηκαν δείκτες, ώστε να γίνει μετρήσιμη η έννοια της διαφθοράς και η κατάταξη των χωρών. Οι πλέον διαδεδομένοι δείκτες είναι ο δείκτης αντίληψης της διαφθοράς (CPI), το παγκόσμιο βαρόμετρο (GCB) και ο δείκτης δωροδότη (BPI).

Στην παρούσα εργασία, για την ανάλυση που θα ακολουθήσει, θα χρησιμοποιήσουμε τον Δείκτη Αντιλαμβανομένης Διαφθοράς (Corruption Perceptions Index, CPI), ο οποίος καταγράφει το επίπεδο της αντιλαμβανόμενης, από τους πολίτες, διαφθοράς στον δημόσιο τομέα μιας χώρας, και δημοσιεύεται από τον διεθνή μη-κυβερνητικό οργανισμό «Διεθνής Διαφάνεια» (Transparency International). Ο δείκτης αυτός εκδίδεται κάθε χρόνο και βαθμολογεί / κατατάσσει χώρες/περιοχές με βάση την αντίληψη της διαφθοράς για τον δημόσιο τομέα κάθε χώρας (π.χ. διαφθορά στη διοίκηση, στην πολιτική). Πρόκειται για έναν σύνθετο δείκτη, ο οποίος συνδυάζει μια σειρά ερευνών και αξιολογήσεων (13 διαφορετικών ερευνών), που διενεργούνται από 10 ανεξάρτητους και αξιόπιστους οργανισμούς (•Asian Development Bank (ADB), Country Performance Assessment Ratings, 2009 •African Development Bank (AfDB), Country Policy and Institutional Assessment, 2009 •Bertelsmann Foundation (BF), Bertelsmann Transformation Index (BTI), 2009 •The Economist Intelligence Unit (EIU), Country Risk Service and Country Forecast, 2010 •Freedom House (FH), Nations in Transit, 2010 •Global Insight (formerly the World Markets Research Centre, GI), Risk Ratings, 2010 •The Institute for Management Development (IMD) Lausanne, World Competitiveness Yearbook, 2009 and 2010 •The Political and Economic Risk Consultancy, (PERC) Hong Kong, Asian Intelligence Newsletter, 2009 and 2010 •World Economic Forum (WEF), Global Competitiveness Report, 2009 και 2010 •World Bank (WB), Country Policy and Institutional Assessment)

Ο CPI είναι ο πιο διαδεδομένος δείκτης της διαφθοράς παγκοσμίως. Αναφέρεται σε 177 χώρες και χρησιμοποιείται από το 1998. Μέχρι το 2011 χρησιμοποιούσε κλίμακα κατάταξης από το 0 έως το 10, με το 0 να υποδηλώνει τη μέγιστη διαφθορά, και το 10 την ελάχιστη. Έτσι στην χώρα με την υψηλότερη τιμή του δείκτη CPI η διαφθορά είναι η μικρότερη μεταξύ των χωρών που περιλαμβάνονται στον κατάλογο του CPI. Από το 2012, για τον υπολογισμό του CPI, δημιουργήθηκε νέα κλίμακα 0~100. Σε μια κλίμακα από το 0 (όπου μια χώρα θεωρείται απόλυτα διεφθαρμένη) έως το 100 (όπου μια χώρα θεωρείται απαλλαγμένη από τη διαφθορά).

Εμπειρική Ανάλυση

Η παρούσα εργασία εκπονείται με απώτερο σκοπό να εξετάσει κατά πόσο μια μεταβολή της σύνθεσης των κρατικών δαπανών επηρεάζει τον δείκτη αντιλαμβανόμενης διαφθοράς. Με άλλα λόγια διερευνείται η σχέση μεταξύ του δείκτη διαφθοράς και του ρυθμού μεταβολής των κρατικών δαπανών για τις χώρες PIIGS, (όπου PIIGS αποτελεί το ακρωνύμιο των εξής πέντε χωρών – μελών της Ε.Ε. : Πορτογαλία (Portugal), Ιταλία (Italy), Ιρλανδία (Ireland), Ελλάδα (Greece), και Ισπανία (Spain), χώρες που θεωρούνται οικονομικά αδύναμες. Ο όρος PIIGS χρησιμοποιείται κυρίως από τους δυτικοευρωπαίους για να χαρακτηρίσει αρνητικά αυτές τις χώρες του ευρωπαϊκού νότου). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε για το χρονικό διάστημα: 1998-2015 και χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από τη βάση δεδομένων του ΟΟΣΑ και του οργανισμού: Transparency International.

Συγκεκριμένα θα εξετάσουμε, με βάση τη μελέτη του P. Mauro, αν και κατά πόσο η διαφθορά επηρεάζει – μεταβάλλει τη σύνθεση των δημόσιων δαπανών. Το δείγμα εκτίμησης περιλαμβάνει ετήσιες παρατηρήσεις για τις 5 αυτές χώρες, στις οποίες και επιβλήθηκαν αυστηρά μέτρα λιτότητας, για την περίοδο 1998-2015 και αφορά στις κρατικές δαπάνες: υγείας, εκπαίδευσης, άμυνας, κοινωνικής προστασίας και κοινωνικών παροχών.

Ο δείκτης διαφθοράς αντιπροσωπεύει την εξαρτημένη μεταβλητή και η μεταβολή των δημόσιων δαπανών την ανεξάρτητη. Συγκεκριμένα έχουμε:

$$CPI = \beta_0 + \beta_1 D(\text{Health}) + \beta_2 D(\text{Defence}) + \beta_3 D(\text{Education}) + \beta_4 D(\text{SocProt}) + \beta_5 D(\text{Transf}) + u_{it}$$

Εξίσωση (1)

$$u_{it} = \mu_t + \varepsilon_i + V_{it}$$

όπου:

Εξαρτημένη Μεταβλητή: CPI (Δείκτης Διαφθοράς): Ο CPI είναι ο πιο διαδεδομένος δείκτης της διαφθοράς παγκοσμίως. Δημοσιεύεται από τον διεθνή μη-κυβερνητικό οργανισμό «Transparency International» και καταγράφει το επίπεδο της αντιλαμβανόμενης, από τους πολίτες, διαφθοράς στον δημόσιο τομέα μιας χώρας. Ο δείκτης αυτός, ο οποίος χρησιμοποιείται από το 1998, εκδίδεται κάθε χρόνο και αναφέρεται σε 177 χώρες. Ο CPI χρησιμοποιεί κλίμακα κατάταξης από το 0 (όπου μια χώρα θεωρείται απόλυτα διεφθαρμένη) ως το 100 (όπου μια χώρα θεωρείται απαλλαγμένη από τη διαφθορά).

Ανεξάρτητη Μεταβλητή: Μεταβολή των Κρατικών Δαπανών

1. Δαπάνες Υγείας D(Health)
2. Δαπάνες Εκπαίδευσης D(Education)
3. Δαπάνες Άμυνας D(Defence)
4. Δαπάνες Κοινωνικής Προστασίας D(SocProt)
5. Δαπάνες Κοινωνικών Παροχών D(Transf) (περιλαμβάνονται δαπάνες όπως η ύδρευση, ο δημόσιος φωτισμός, στέγαση κ.λ.π.)

ε_i: είναι ένας τυχαίος όρος που μεταβάλλεται διαστρωματικά προκειμένου να λάβει υπόψη τις τυχαίες διαστρωματικές επιδράσεις, δηλαδή τους παράγοντες εκείνους που επηρεάζουν την εξαρτημένη μεταβλητή και μεταβάλλονται διαστρωματικά αλλά όχι διαχρονικά.

μ_i: είναι ένας σταθερός όρος που μεταβάλλεται διαχρονικά προκειμένου να λάβει υπόψη, τις σταθερές διαχρονικές επιδράσεις, δηλ. τους παράγοντες εκείνους που επηρεάζουν την εξαρτημένη μεταβλητή και μεταβάλλονται διαστρωματικά αλλά όχι διαχρονικά.

Με την χρήση του στατιστικού πακέτου e-views τα δεδομένα επεξεργάστηκαν ως panel data και εκτιμήθηκε το μοντέλο παλινδρόμησης με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (Ordinary Least Squares OLS) με τυχαίες διαστρωματικές επιδράσεις και τυχαίες διαχρονικές επιδράσεις. Οι μέθοδοι εκτίμησης panel επιτρέπουν την εκτίμηση ενός υποδείγματος λαμβάνοντας υπ' όψιν την πιθανή ετερογένεια του υποδείγματος είτε διαστρωματικά είτε διαχρονικά. Για την επιλογή της κατάλληλης μεθόδου εκτίμησης πραγματοποιήθηκαν ορισμένοι έλεγχοι, τα αποτελέσματα των οποίων παρουσιάζονται στον πίνακα 5.1. Αρχικά, προκειμένου να εξεταστεί η ύπαρξη ετερογένειας του υποδείγματος τόσο διαστρωματικά όσο και διαχρονικά πραγματοποιήθηκε έλεγχος F σταθερών διαχρονικών επιδράσεων, έλεγχος F σταθερών διαστρωματικών επιδράσεων, και έλεγχος F σταθερών διαστρωματικών και διαχρονικών επιδράσεων.¹

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ελέγχων η μηδενική υπόθεση των μηδενικών σταθερών διαχρονικών επιδράσεων αλλά και μηδενική υπόθεση των μηδενικών σταθερών διαστρωματικών επιδράσεων απορρίπτονται. Επίσης απορρίπτεται η μηδενική

¹ Οι μέθοδοι εκτίμησης πάνελ, επιτρέπει την εκτίμηση ενός μοντέλου, λαμβάνοντας

υπόθεση ότι οι σταθερές διαχρονικές και διαστρωματικές επιδράσεις είναι από κοινού μηδενικές.

Στην συνέχεια προκειμένου να εξετάσουμε αν οι τυχαίες ή σταθερές διαστρωματικές επιδράσεις είναι πιο κατάλληλες, πραγματοποιήθηκε ο έλεγχος Hausman. Η μηδενική υπόθεση του ελέγχου είναι ότι ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ του διαταρακτικού όρου V_{it} της επεξηγηματικής μεταβλητής X_{it} είναι μηδέν. Σύμφωνα με τον έλεγχο Hausman ως μηδενική υπόθεση θεωρείται προτιμότερο το μοντέλο των τυχαίων επιδράσεων και ως εναλλακτική υπόθεση θεωρείται προτιμότερο το μοντέλο των σταθερών επιδράσεων (Judge George, Griffiths, Hill, Lutkepohl, & Lee, 1985). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ελέγχου, η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται, επομένως η μέθοδος των σταθερών διαστρωματικών επιδράσεων είναι η κατάλληλη.

Τα αποτελέσματα εμφανίζονται στον πιο κάτω πίνακα 5.1

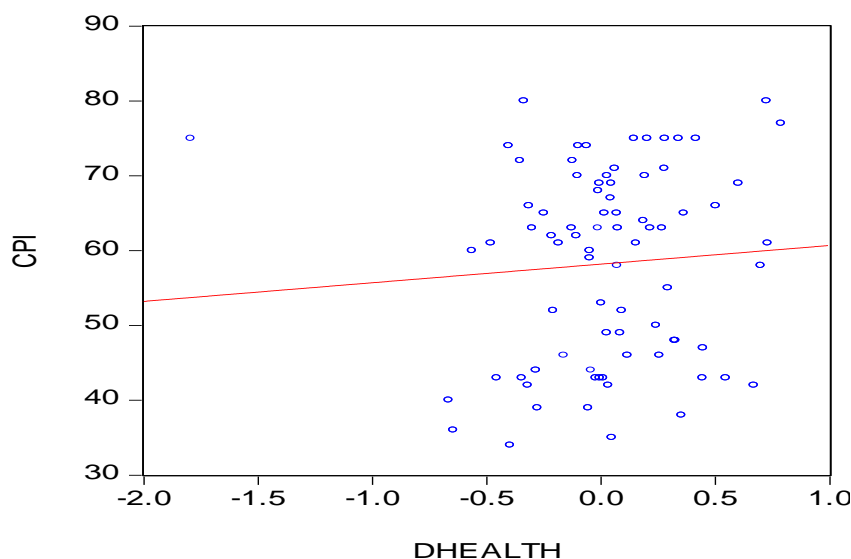
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1

ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ CPI (ΔΕΙΚΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ)		
	COEFFICIENT	P-VALUE
Constant (C)	58,49224	0,0000***
D(Health)	3,255832	0,0182**
D(Defence)	1,028519	0,5178
D(Education)	-1,859324	0,2532
D(SocProt)	-0,743279	0,1600
D(Transf)	-1,045625	0,6291
	STATISTICAL TEST	P-VALUE
R -Squared	0,91	
Adjusted R-Squared	0,90	
Prob(F-Statistic)	0,0000***	

(*significant at 10%;**significant at 5%;***significant at 1%)

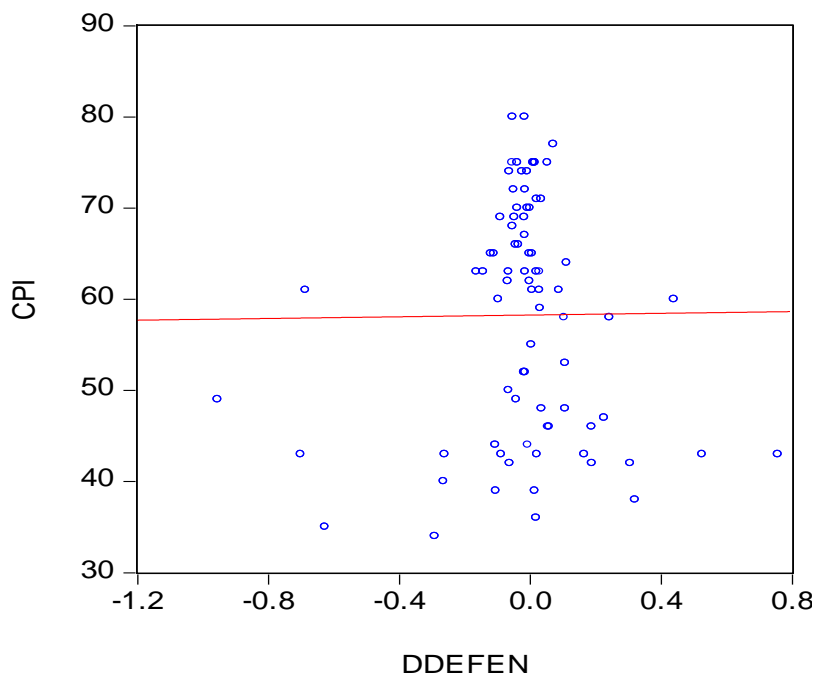
Βάσει των αποτελεσμάτων της οικονομετρικής έρευνας, παρατηρούμε ότι το πρόσημο της ανεξάρτητης μεταβλητής D(Health), είναι θετικό και στατιστικά σημαντικό σε επίπεδο σημαντικότητας 5%. Από το μέγεθος των υπολογιζόμενων μεταβλητών μπορούμε να συμπεράνουμε ότι εάν οι κρατικές δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης αυξηθούν σε ποσοστό 1%, ο αντίστοιχος δείκτης διαφθοράς για τις χώρες PIIGS θα αυξηθεί κατά 3,25%. Παρατηρούμε δηλαδή μια θετική σχέση μεταξύ κρατικών δαπανών υγειονομικής περίθαλψης και δείκτη διαφθοράς. Η ανεξάρτητη μεταβλητή D(Defence) παρουσιάζει εξίσου θετικό πρόσημο, δηλαδή υπάρχει θετική σχέση μεταξύ διαφθοράς και κρατικών δαπανών άμυνας, αλλά δεν είναι στατιστικά σημαντική. Τέλος όσον αφορά τις ανεξάρτητες μεταβλητές D(Education), D(SocProt), και D(Transf), παρουσιάζουν αρνητικό πρόσημο, δεν είναι στατιστικά σημαντικές. Με άλλα λόγια υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ κρατικών δαπανών που αφορούν την εκπαίδευση, τις κοινωνικές μεταβιβαστικές πληρωμές και την κοινωνική προστασία. Από τα αποτελέσματα είναι φανερό ότι για τις χώρες της Ελλάδας, Ιρλανδίας, Ισπανίας, Πορτογαλίας και Ιταλίας οι δαπάνες που σχετίζονται με την υγεία είναι πιο επιρρεπείς στην αύξηση του δείκτη διαφθοράς. Όλα τα παραπάνω φαίνονται και στα διαγράμματα 5.1 ως 5.5. Όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 5.1, ο δείκτης διαφθοράς ερμηνεύεται από τα είδη των κρατικών δαπανών κατά 91% (υψηλή ερμηνευτική ικανότητα). Τα συγκεκριμένα αποτελέσματα είναι παρόμοια με τα πορίσματα των P. Mauro, (1998) και Delavallade (2006).

Διάγραμμα 5.1 : Σχέση δείκτη διαφθοράς και κρατικών δαπανών υγειονομικής περίθαλψης

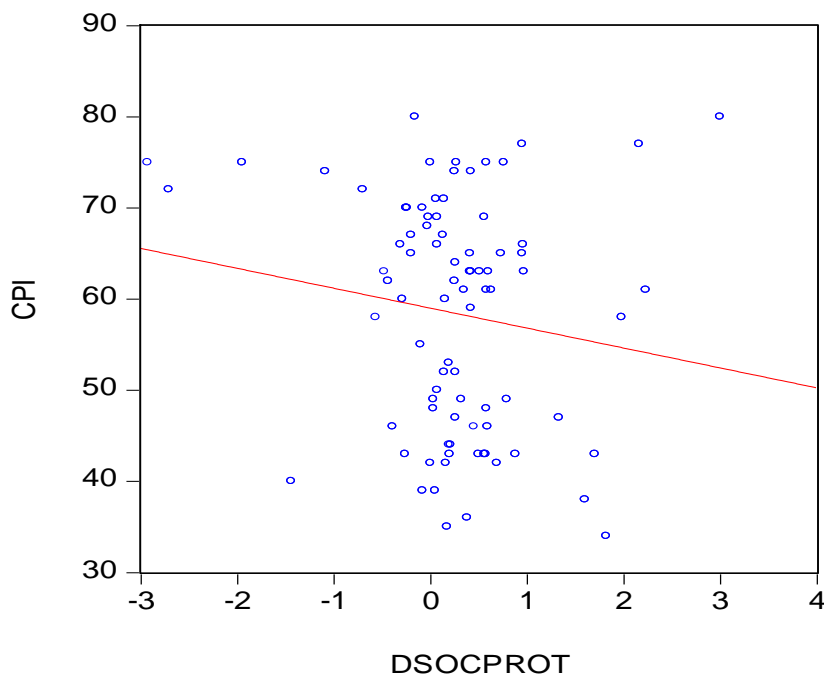
$$CPI = \beta_0 + 3,255832DHealth$$

Διάγραμμα 5.2 : Σχέση δείκτη διαφθοράς και κρατικών δαπανών άμυνας

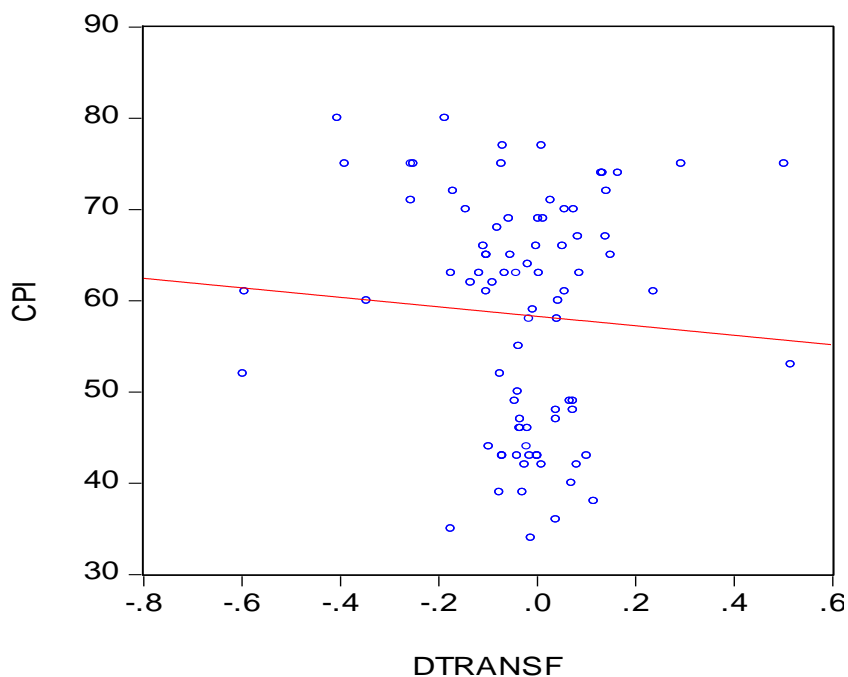
$$\text{CPI} = \beta_0 + 1,028519 \text{DDefence}$$

Διάγραμμα 5.3 : Σχέση δείκτη διαφθοράς και κρατικών δαπανών κοινωνικής προστασίας

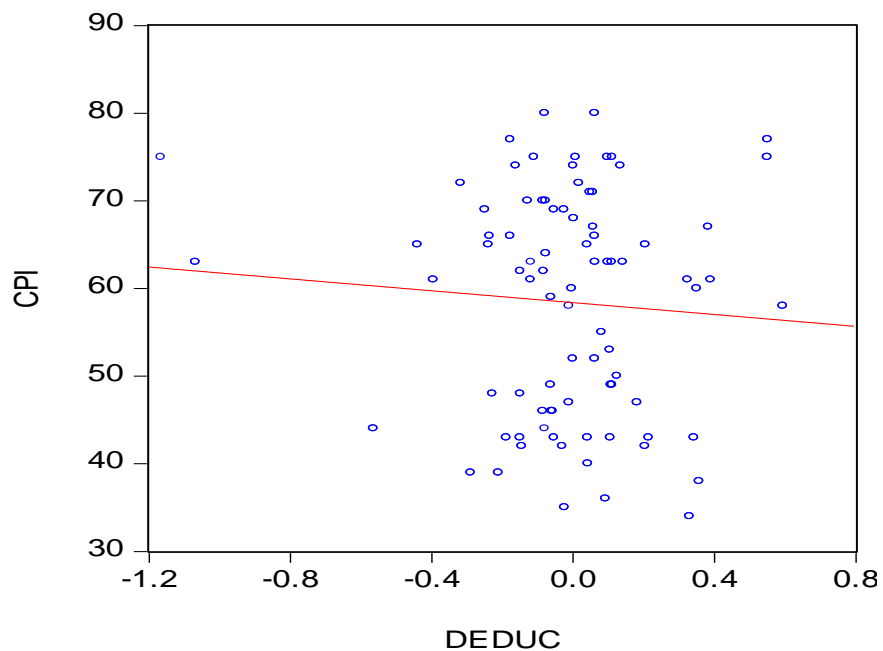
$$\text{CPI} = \beta_0 - 0,743279 \text{DSocProt}$$

Διάγραμμα 5.4 : Σχέση δείκτη διαφθοράς και κρατικών δαπανών κοινωνικών παροχών

$$CPI = \beta_0 - 1,045625 DTransf$$

Διάγραμμα 5.5 : Σχέση δείκτη διαφθοράς και κρατικών δαπανών εκπαίδευσης

$$CPI = \beta_0 - 1,859324 DEducation$$

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση που προηγήθηκε, είδαμε ότι η αυξητική τάση των δημόσιων δαπανών, στις χώρες της Ε.Ε., που ξεκίνησε περίπου από τις αρχές του 1960 και επικράτησε ως τα τέλη του 1990, παρουσίασε στασιμότητα ή και μείωση στις αρχές του 21ου αιώνα. Ένας αρκετά καθοριστικός παράγοντας, στις αλλαγές που υπήρξαν τόσο στη σύνθεση όσο και στο ύψος των δημοσίων δαπανών, ήταν και η οικονομική κρίση, η οποία οδήγησε σε διαφορετικές κοινωνικές ανάγκες. Μετά την ύφεση, υπάρχει μια διαταραχή στην αύξηση των συνολικών δημοσίων δαπανών σε όλη την ΕΕ, χωρίς εξαίρεση, όπου αλλάζει εντελώς η δυναμική και η εξέλιξη των δημοσίων δαπανών των χωρών της ΕΕ. Επιπλέον, μετά την οικονομική κρίση, έγινε εμφανής η βαρύτητα και η σημασία της ύπαρξης ποιοτικών δημοσίων δαπανών – λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη ότι οι δημόσιες δαπάνες σήμερα στην Ε.Ε. αντιπροσωπεύουν σχεδόν το ήμισυ (49,0%) του ΑΕΠ κάθε χρόνο - μέσω των οποίων θα μπορέσουν να 'ορθοποδήσουν' οι οικονομίες και κατ' επέκταση οι πολίτες.

Η εμπειρική μελέτη, αναφορικά με τη σχέση μεταξύ δημοσίων δαπανών και διαφθοράς, έδειξε ότι υπάρχει μια σημαντικά αρνητική σχέση μεταξύ της διαφθοράς και των δημοσίων δαπανών για την εκπαίδευση. Το γεγονός αυτό αποτελεί λόγο ανησυχίας, δεδομένου ότι η σχετική βιβλιογραφία έχει αποδείξει ότι η εκπαίδευση είναι ένας σημαντικός καθοριστικός παράγοντας της οικονομικής ανάπτυξης. Μια πιθανή ερμηνεία είναι ότι οι δαπάνες για την εκπαίδευση δεν απαιτούν εισροές υψηλής τεχνολογίας από τους προμηθευτές ολιγοπωλίου, αλλά οι αγορές είναι αρκετά ανταγωνιστικές, γεγονός που μειώνει το πραγματικό κόστος. Αντίθετα, στην περίπτωση των εξοπλισμών η σχετική τεχνολογία είναι αρκετά προηγμένη, που καθιστά ιδιαίτερα δύσκολο τον δημόσιο έλεγχο του κόστους (Krueger 1974). Οι περισσότερες από αυτές τις αγορές (π.χ. εξοπλισμοί) είναι είτε μονοπωλιακές είτε ολιγοπωλιακές με αποτέλεσμα οι τιμές να είναι συνήθως υψηλότερες και ανελαστικότερες. Σύμφωνα με τους Tanzi και Davoodi (1997) και Krueger (1974) όσο αυξάνεται το ποσό της δαπάνης και όσο μικρότερος ο ανταγωνισμός, τόσο περισσότερες ευκαιρίες υπάρχουν για επιδίωξη παράνομης προσόδου.

Όσον αφορά τις επιπτώσεις της διαφθοράς στις δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, μάλλον θα περίμενε κανείς να υπάρχει μια θετική σχέση. Τουλάχιστον για την περίπτωση της Ελλάδας, υπήρξαν πολλά περιστατικά απάτης αναφορικά με τις συντάξεις αναπηρίας και τα επιδόματα ανεργίας. Από την άλλη πλευρά, οι δωροδοκίες που εμπλέκονται σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι σχετικά μικρές, κυρίως επειδή η ομάδα-

στόχος αποτελείται από άτομα με χαμηλό εισόδημα. Ως εκ τούτου και σε σύγκριση με τις στρατιωτικές δαπάνες, αυτή η κατηγορία των δημόσιων δαπανών δεν φαίνεται να παρέχει μεγάλες προσοδοφόρες ευκαιρίες για διεφθαρμένους κυβερνητικούς αξιωματούχους.

Η διαφθορά λοιπόν, στρεβλώνει τη σύνθεση των δημόσιων δαπανών. Η διαφθορά οδηγεί τους κυβερνητικούς αξιωματούχους να επιλέγουν εκείνες τις κρατικές δαπάνες που τους παρέχουν ευκαιρίες για δωροδοκία και λιγότερο τις δαπάνες που οδηγούν στην ευημερία του κοινωνικού συνόλου.

Η διαφθορά βρίσκεται εδώ και πολύ καιρό και θα είναι και στο μέλλον, εκτός αν οι κυβερνήσεις εφαρμόσουν αποτελεσματικούς τρόπους για να την καταπολεμήσουν. Αυτό δεν πρόκειται να είναι εύκολο. Η διαφθορά είναι γνωστό πως είναι δύσκολο να μετρηθεί και η εμπειρική οικονομική έρευνα σχετικά με το θέμα είναι αρκετά πενιχρή, καθώς η φύση της διαφθοράς είναι μυστική. Πάντως, όποιο και αν είναι τελικά το μέγεθός της, το σίγουρο είναι ότι δεν επηρεάζει μόνο την οικονομική ανάπτυξη, όσον αφορά την οικονομική αποτελεσματικότητα, αλλά επηρεάζει επίσης τη δίκαιη κατανομή πόρων σε ολόκληρο τον πληθυσμό, αυξάνει τις εισοδηματικές ανισότητες, υπονομεύει την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας και τελικά οδηγεί σε χαμηλότερα επίπεδα ανθρώπινης ανάπτυξης. Αυτό, με τη σειρά του, μπορεί να υπονομεύσει την οικονομική αποδοτικότητα των κυβερνήσεων, τη μακροπρόθεσμη βιώσιμη ανάπτυξη, την ισότητα και κατ' επέκταση την κοινωνική ευημερία των πολιτών.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Alesina A. and Wacziarg R. (1998) "Openness, country size and government", Journal of Public Economics Vol. 69 pp. 350 – 321 Al-Faris, A. F. (2002)

Afonso, A., Schuknecht, L. and Tanzi, V. 'Public Sector Efficiency: Evidence for new EU member states and emerging markets. Working Paper, European Central Bank, January 2006

Aschauer, D.A. (1989b) Is public expenditure productive? Journal of Monetary Economics 23; 177-200

Aleksandar Ostojic - Davor Žmegač 'PUBLIC EXPENDITURE AND GLOBAL ECONOMIC CRISIS – EU 15'

Dritsakis Nikolaos and Antonis Adamopoulos (2004) "A causal relationship between government spending and economic development: an empirical examination of the Greek economy", Applied Economics Vol. 36 Issue 5 pp. 457 – 464.

European Commission: 'The Quality of Public Expenditures in the EU'

European Commission: 'Public Spending Reviews Design, conduct, implementations'

Fatas A. and Mihov I. (2001) "Government size and automatic stabilizers: international and international evidence", Journal of International Economics Vol. 55 pp. 3 – 28.

Gupta, S., Davoodi, H. and Alonso-Terme R., (1998), "Does corruption affect income inequality and poverty?" IMF Working paper 98/76

Levitt M. and Joyce M.A.S. (1987) "The growth and efficiency of public spending", Cambridge University Press, Cambridge.

Lin Wei S. (1999), corruption in Economic Development, world Bank Policy Research, working paper series no. 2048

Mauro, P., 1995. Corruption and growth. Quarterly Journal of Economics CX (3), 681–712

Mauro, P., 1996. The effects of corruption on investment, growth, and government expenditure. International Monetary Fund Working paper 96/98

Mauro, P., 1998, "Corruption and the composition of government expenditure", Journal of Public Economics 69, pp. 263-279

Mauro, P., 1996. Why worry about corruption. International Monetary Fund Economic issues 6

OECD 2012: Social spending during the crisis

OECD 2014: Social expenditure

Rose-Ackerman, S., (1975), "The economics of corruption", Journal of Public Economics 4, pp. 187-203

Ράπανος, Β. (2009), Μέγεθος και Εύρος Δραστηριοτήτων του Δημοσίου Τομέα, Κείμενο Εργασίας, IOBE

Tanzi, V., Davoodi, H., (1997), "Corruption, public investment and growth", IMF Working paper 97/139

Tanzi V. (1998), corruption around the world: causes, consequences, scope and cures, International Monetary Fund, working paper no.63

Tanzi, V. and Schuknecht, L. (2000). Public Spending in the 20th Century: 'A Global Perspective', Cambridge: Cambridge University Press.

Web sites:

Eurostat (Statistical Office of the European Communities), http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government_finance_statistics/el

OECD: www.oecd.org/els/social/expenditure

OECD: <https://data.oecd.org/>

Our word in data: <https://ourworldindata.org/corruption/>

Transparency International: www.transparency.org

World Bank: www.Worldbank.org

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Dependent Variable: CPI
 Method: Panel EGLS (Period random effects)
 Date: 05/03/17 Time: 20:11
 Sample (adjusted): 1999 2015
 Periods included: 17
 Cross-sections included: 5
 Total panel (balanced) observations: 85
 Swamy and Arora estimator of component variances

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	58.49224	0.384255	152.2225	0.0000
D(HEALTH)	3.255832	1.348748	2.413966	0.0182
D(DEFEN)	1.028519	1.582614	0.649886	0.5178
D(EDUC)	-1.859324	1.614776	-1.151444	0.2532
D(SOCPROT)	-0.743279	0.523734	-1.419193	0.1600
D(TRANSF)	-1.045625	2.155781	-0.485033	0.6291

Effects Specification

	S.D.	Rho
Cross-section fixed (dummy variables)		
Period random	0.000000	0.0000
Idiosyncratic random	3.299168	1.0000

Weighted Statistics

R-squared	0.912926	Mean dependent var	58.43529
Adjusted R-squared	0.902477	S.D. dependent var	12.75730
S.E. of regression	3.983942	Sum squared resid	1190.384
F-statistic	87.37030	Durbin-Watson stat	0.884791
Prob(F-statistic)	0.000000		

Unweighted Statistics

R-squared	0.912926	Mean dependent var	58.43529
Sum squared resid	1190.384	Durbin-Watson stat	0.884791

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Dependent Variable: CPI
 Method: Panel EGLS (Period random effects)
 Date: 05/03/17 Time: 20:11
 Sample (adjusted): 1999 2015
 Periods included: 17
 Cross-sections included: 5
 Total panel (balanced) observations: 85
 Swamy and Arora estimator of component variances

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	58.49224	0.384255	152.2225	0.0000
D(HEALTH)	3.255832	1.348748	2.413966	0.0182
D(DEFEN)	1.028519	1.582614	0.649886	0.5178
D(EDUC)	-1.859324	1.614776	-1.151444	0.2532
D(SOCPROT)	-0.743279	0.523734	-1.419193	0.1600
D(TRANSF)	-1.045625	2.155781	-0.485033	0.6291

Effects Specification

	S.D.	Rho
Cross-section fixed (dummy variables)		
Period random	0.000000	0.0000
Idiosyncratic random	3.299168	1.0000

Weighted Statistics

R-squared	0.912926	Mean dependent var	58.43529
Adjusted R-squared	0.902477	S.D. dependent var	12.75730
S.E. of regression	3.983942	Sum squared resid	1190.384
F-statistic	87.37030	Durbin-Watson stat	0.884791
Prob(F-statistic)	0.000000		

Unweighted Statistics

R-squared	0.912926	Mean dependent var	58.43529
Sum squared resid	1190.384	Durbin-Watson stat	0.884791

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Correlated Random Effects - Hausman Test
Equation: EQ01
Test period random effects

Test Summary	Chi-Sq. Statistic	Chi-Sq. d.f.	Prob.
Period random	2.352041	5	0.7986

** WARNING: estimated period random effects variance is zero.

Period random effects test comparisons:

Variable	Fixed	Random	Var(Diff.)	Prob.
D(HEALTH)	5.488760	9.429143	13.471509	0.2830
D(DEFEN)	-3.697657	-1.055913	9.329116	0.3871
D(EDUC)	-4.336363	-4.843345	9.642314	0.8703
D(SOCPROT)	-4.449937	-3.814727	2.349423	0.6786
D(TRANSF)	-11.208528	-5.875325	28.131362	0.3146

Period random effects test equation:
Dependent Variable: CPI
Method: Panel Least Squares
Date: 05/11/17 Time: 17:11
Sample (adjusted): 1999 2015
Periods included: 17
Cross-sections included: 5
Total panel (balanced) observations: 85

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	59.03665	1.662167	35.51789	0.0000
D(HEALTH)	5.488760	6.575763	0.834696	0.4070
D(DEFEN)	-3.697657	7.327747	-0.504610	0.6156
D(EDUC)	-4.336363	7.396277	-0.586290	0.5598
D(SOCPROT)	-4.449937	2.617535	-1.700048	0.0941
D(TRANSF)	-11.20853	10.48054	-1.069460	0.2889

Effects Specification

Period fixed (dummy variables)

R-squared	0.109686	Mean dependent var	58.43529
Adjusted R-squared	-0.187085	S.D. dependent var	12.75730
S.E. of regression	13.89952	Akaike info criterion	8.319716
Sum squared resid	12171.38	Schwarz criterion	8.951931
Log likelihood	331.5879	Hannan-Quinn criter.	8.574010
F-statistic	0.369599	Durbin-Watson stat	0.225358
Prob(F-statistic)	0.993294		

